

Monitoring van de relancestrategie van de Federale regering

Voortgangsverslag

Januari 2014

Federaal Planbureau

Het Federaal Planbureau (FPB) is een instelling van openbaar nut.

Het FPB voert beleidsrelevant onderzoek uit op economisch, sociaal-economisch vlak en op het vlak van leefmilieu. Hiertoe verzamelt en analyseert het FPB gegevens, onderzoekt het aanneembare toekomstscenario's, identificeert het alternatieven, beoordeelt het de gevolgen van beleidsbeslissingen en formuleert het voorstellen.

Het stelt zijn wetenschappelijke expertise onder meer ter beschikking van de regering, het Parlement, de sociale gesprekspartners, nationale en internationale instellingen. Het FPB zorgt voor een ruime verspreiding van zijn werkzaamheden. De resultaten van zijn onderzoek worden ter kennis gebracht van de gemeenschap en dragen zo bij tot het democratisch debat.

Het Federaal Planbureau is EMAS en Ecodynamische Onderneming (drie sterren) gecertificeerd voor zijn milieubeheer.

url: <http://www.plan.be>

e-mail: contact@plan.be

Publicaties

Dit rapport kwam tot stand in samenwerking met de FOD Sociale Zekerheid (Guy Van Camp), de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg (Jan Van Thuyne), de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie (Liliane Turloot en Peter Van Herreweghe) en de POD Wetenschapsbeleid (Jeoffrey Malek Mansour). (Contactpersonen tussen haakjes)

Het Federaal Planbureau is verantwoordelijk voor de eindcoördinatie van dit rapport.

Hebben bijgedragen: Bernadette Biatour, Bart De Ketelbutter, Gijs Dekkers, Greet De Vil, Raphael Desmet, Ludovic Dobbelaere, Jean-Maurice Frère, Dominique Gusbin, Koen Hendrickx, Chantal Kegels, Peter Stockman, Jan van der Linden.

Algemene coördinatie en contactpersoon: Bart Hertveldt (bh@plan.be).

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Henri Bogaert

Federaal Planbureau

Kunstlaan 47-49, 1000 Brussel

tel.: +32-2-5077311

fax: +32-2-5077373

e-mail: contact@plan.be

<http://www.plan.be>

Monitoring van de relancestrategie van de Federale regering

Voortgangsverslag

Januari 2014

Inhoudstafel

Synthese	1
1. Inleiding.....	7
2. Overzicht en stand van zaken van de maatregelen van de federale relancestrategie	8
3. Analyse en opvolging van de maatregelen van de federale relancestrategie	25
3.1. Koopkracht van de burgers versterken	25
3.1.1. Overzicht van de maatregelen	25
3.1.2. Analyse van de maatregelen en indicatoren	27
3.2. Ondersteunen van de werkgelegenheid	32
3.2.1. Overzicht van de maatregelen	32
3.2.2. Analyse van de maatregelen en indicatoren	33
3.3. De competitiviteit van de ondernemingen versterken en de KMO's beter ondersteunen	37
3.3.1. Overzicht van de maatregelen	37
3.3.2. Analyse van de maatregelen en indicatoren	40
3.4. Betere beheersing van de energieprijzen en betere werking van de markten	45
3.4.1. Overzicht van de maatregelen	45
3.4.2. Analyse van de maatregelen en indicatoren	46
3.5. Bevorderen van onderzoek en ontwikkeling (O&O) en innovatie	52
3.5.1. Overzicht van de maatregelen	52
3.5.2. Analyse van de maatregelen en indicatoren	53

Lijst van tabellen

Tabel 1	De koopkracht van de burgers versterken	9
Tabel 2	Het ondersteunen van de werkgelegenheid.....	11
Tabel 3	De competitiviteit van de ondernemingen versterken en de KMO's beter ondersteunen.....	17
Tabel 4	Betere beheersing van de energieprijzen en betere werking van de markten	21
Tabel 5	Bevorderen van onderzoek en ontwikkeling (O&O) en innovatie.....	23
Tabel 6	Werkgelegenheidsgraden specifieke doelgroepen.....	32
Tabel 7	Verschillen in werkgelegenheidsgraad specifieke doelgroepen.....	32
Tabel 8	Bijdragevermindering mentors.....	34
Tabel 9	Bijdragevermindering oudere werknemers.....	35
Tabel 10	Bijdragevermindering startende werkgevers.....	35
Tabel 11	Switchgraad op de residentiële gas- en elektriciteitsmarkt.....	47
Tabel 12	Prijsniveau van de totale jaarlijkse factuur voor elektriciteit en gas	49

Tabel 13	Fiscale uitgaven in het kader van O&O	53
Tabel 14	O&O-uitgaven	53
Tabel 15	Innovatiegraad en returns van innovatie	54
Tabel 16	Werkgelegenheid van kenniswerkers	54
Tabel 17	Aandeel personen met diploma hoger onderwijs	55
Tabel 18	Opleidingsniveau van de bevolking volgens studiedomein	55
Tabel 19	Indicator levenslang leren	55

Lijst van figuren

Figuur 1	Verloop van het bbp	4
Figuur 2	Verloop van de werkgelegenheid	4
Figuur 3	Verloop van de lopende rekening van de betalingsbalans	5
Figuur 4	Effect van de hervormingen in 2013-2014 van de sociale en fiscale werkbonus	26
Figuur 5	Effect van de hervorming van de sociale en fiscale werkbonus voor een typegezin	28
Figuur 6	Indicator van het consumentenvertrouwen	30
Figuur 7	Gezinsconsumptie per capita tegen constante prijzen	30
Figuur 8	Prijsverloop per inkomensklasse	31
Figuur 9	Verloop marktaandeel in de wereldhandel (goederen en diensten)	41
Figuur 10	Verloop van opgestarte en stopgezette ondernemingen	42
Figuur 11	Kredietverstrekking door ingezetenen aan niet-financiële ondernemingen	43
Figuur 12	Resultaat van kredietaanvragen door KMO's bij banken	44
Figuur 13	Opsplitsing van de elektriciteitsprijs en aardgasprijs in componenten	48
Figuur 14	Kwartaalverloop van de consumptieprijzen voor aardgas en elektriciteit	49
Figuur 15	Bijdrage van elke component van het HICP aan het inflatieverschil tussen België en de buurlanden	50
Figuur 16	Aandeel van de producten in het HICP waarvoor de prijzen in België sneller gestegen zijn dan in de drie buurlanden	51

Synthese

Het voorliggende document is het derde zesmaandelijks voortgangsrapport waarin het Federaal Planbureau (FPB) verslag uitbrengt over de monitoring van de relancestrategie die door de Federale regering in de zomer van 2012 werd opgestart.

In het kader van de relancestrategie werd een procedure voor opvolging en monitoring ingesteld, die inhoudt dat het FPB om de zes maanden aan de regering een verslag voorlegt over de evolutie van deze procedure en de efficiëntie van de genomen maatregelen in het licht van de doelstellingen van de strategie. In februari en juli 2013 werden het eerste en tweede voortgangsverslag aan de regering overgemaakt. Het voorliggende rapport vormt dus het derde in de rij.

In uitvoering van de kadernota van de relancestrategie coördineert het FPB dit monitoringproces en organiseert hiertoe een samenwerking met de betrokken besturen. Concreet werd voor de vijf domeinen van de relancestrategie een coördinator aangesteld, meer bepaald de FOD Sociale Zekerheid voor het domein 'koopkracht', de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg voor het domein 'werkgelegenheid', de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie voor de domeinen 'competitiviteit' en 'energieprijzen en werking markten' en de POD Wetenschapsbeleid (BELSPO) voor het domein 'O&O en innovatie'. Het FPB staat in voor de eindredactie van het rapport en draagt er de eindverantwoordelijkheid van.

Monitoring en opvolging van de maatregelen van de federale relancestrategie

De financiële en economische crisis die in 2008 haar intrede deed, heeft zich in België en de rest van de Europese Unie niet alleen vertaald in een langdurige verzwakking van de economische groei, maar ook in verslechterende overheidsfinanciën. Met haar relancestrategie ging de regering de uitdaging aan nieuwe zuurstof te geven aan de economie, binnen de constrainte van een zeer krappe budgettaire bestedingsruimte. Daarom heeft de regering gekozen voor relancemaatregelen van structurele aard, ten einde geen hypotheek te leggen op de inspanningen nodig voor de budgettaire gezondmaking, die, in 2013, het overheidstekort hebben teruggedrongen onder de drempel van 3% van het bbp.

Omdat voor een duurzame relance van de economie verschillende elkaar versterkende hefbomen noodzakelijk zijn, heeft de regering haar strategie opgesteld rond vijf krachtlijnen: (1) de koopkracht van de burgers versterken; (2) het ondersteunen van de werkgelegenheid; (3) de competitiviteit van de ondernemingen versterken; (4) het beheersen van de energieprijzen en een betere werking van de markten in de hand werken; en (5) het bevorderen van onderzoek en ontwikkeling (O&O) en innovatie. Op die manier werd geopteerd voor een evenwichtig recept van relance.

Bij de start van de relancestrategie in de zomer van 2012 werden veertig maatregelen vooropgesteld. Naar aanleiding van begrotingsconclaven, in overleg met de sociale partners en bepaalde sleutelsectoren en in de context van een versterkte samenwerking met de gemeenschappen en gewesten (recent nog geconcretiseerd in het 'Interfederaal Pact voor Competitiviteit, Werkgelegenheid en Relance') werden naderhand een aantal van de oorspronkelijke relancemaatregelen geheroriënteerd, verdiept of beperkt. Op die manier is de relancestrategie geen statische materie gebleven, maar uitgegroeid tot een evolutief proces, waarbij kan ingespeeld worden op veranderende omstandig-

heden. Ondanks dat evolutieve karakter zijn de krachtlijnen vastgelegd in de oorspronkelijke strategie overeind gebleven.

De relancestrategie heeft het afgelopen anderhalf jaar aanleiding gegeven tot tal van wetgevende initiatieven. Met een nieuwe golf van wetten en besluiten tijdens de laatste maanden van 2013 werden de resterende blinde vlekken zo goed als weggewerkt. Aangezien de relancestrategie echter een evolutief proces is, zullen zich ook in de toekomst nieuwe wetgevende initiatieven opdringen.

De maatregelen gericht op het *versterken van de koopkracht* van de burgers betreffen welvaartsaanpassingen van de verschillende types sociale uitkeringen (pensioenen, werkloosheidsuitkeringen, kinderbijslag, sociale bijstand...) en (para)fiscale ingrepen die het netto inkomen uit arbeid verhogen (onder meer via de sociale en fiscale werkbonus). De totale impuls die van die maatregelen uitgaat, kan worden geraamd op 0,15% van het totaal beschikbaar gezinsinkomen in 2013 en bijna 0,3% in 2014 (cumulatief over 2013-14). Door de koopkrachtimpulsen niet gelijk te spreiden over alle gezinnen, maar vooral te richten op de lagere inkomens, wordt een maximaal effect op de consumptieve bestedingen beoogd. Zo kan er dus redelijkerwijs vanuit gegaan worden dat de koopkrachtmaatregelen in zekere mate bijgedragen hebben tot de in de loop van 2013 waargenomen herleving van het consumentenvertrouwen en de herneming van de gezinsconsumptie per capita. Naast het geven van directe koopkrachtinjecties, beoogt de relancestrategie ook op indirecte wijze de koopkracht van de gezinnen te verhogen, namelijk via het geven van impulsen die 'werken' aantrekkelijker maken dan 'niet werken'. Hier luidt de conclusie dat de hervormingen in dit domein er nauwelijks in geslaagd zijn de bestaande werkgelegenheidsvallen op te heffen, waardoor dus een zekere heroriëntering van de maatregelen aan te bevelen is.

Het beleid ter *ondersteuning van de werkgelegenheid* valt uiteen in maatregelen met een algemene draagwijdte en maatregelen gericht op bepaalde doelgroepen die moeilijk toegang vinden tot de arbeidsmarkt. De relancestrategie zet in op beide soorten maatregelen, met onder meer een versterking van de structurele lastenverlaging enerzijds en specifieke maatregelen gericht op laaggeschoolde jongeren, oudere werknemers en startende werkgevers anderzijds. Hierbij wordt niet alleen ingewerkt op een verlaging van de loonkosten, maar ook op de inzetbaarheid en opleiding van werknemers. Wat het doelgroepenbeleid betreft, zijn de hervormingen er vaak op gericht de doelgroep die in aanmerking komt voor loonkostenverlaging strikter te omschrijven, maar voor die groep de bijdrageverminderingen te verhogen. De impact van die heroriëntering is reeds duidelijk zichtbaar in de beschikbare RSZ-statistieken. Om mogelijke invloeden op het aanwervingsbeleid van de werkgevers te zien, is het momenteel echter nog te vroeg. Ondertussen kan wel worden vastgesteld dat, ondanks de genomen maatregelen, de werkloosheidsgraad bij jongeren in België in 2013 is toegenomen.

Voor een open economie als België is het versterken van de *competitiviteit* een onmiskenbare hefboom voor economische relance. Wegens het belang van de KMO's voor de Belgische economie, heeft de regering er bovendien voor geopteerd een aantal maatregelen specifiek op die ondernemingen te richten. Aangezien competitiviteit een begrip is met vele dimensies zijn de maatregelen in dit domein dan ook zeer verscheiden, maar ze hebben allemaal tot doel bij te dragen tot een gunstiger ondernemingsklimaat en het ondernemerschap te bevorderen. Concreet tracht het relanceplan de omgeving waarin ondernemingen opereren te hervormen en te moderniseren (via onder meer het douane-

beleidsplan, vereenvoudiging van de fiscale wetgeving, administratieve vereenvoudiging, modernisering overheidsopdrachten...), de toegang van KMO's tot financiering te faciliteren en de loonkloof ten aanzien van de buurlanden te verkleinen. In 2014 zou de groei van de loonkosten in België sterk vertragen tegenover vorig jaar, onder invloed van de terugval in de indexering en bijkomende verminderingen van sociale bijdragen, terwijl de evolutie van de reële conventionele lonen verder wordt bevroren. Als gevolg hiervan zou, volgens het Technisch verslag (december 2013) van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, het loonkostenverschil ten opzichte van de drie buurlanden in 2014 een procentpunt kleiner worden. De bijkomende loonkostenverlagingen waartoe de regering zich tot 2019 verbonden heeft, zouden de loonkostenhandicap verder terugdringen op middellange termijn. De verbetering van de kostencompetitiviteit en de effecten van een aantal niet kostengerelateerde maatregelen die het concurrentievermogen bevorderen, zouden vanaf 2014 zichtbaar worden in indicatoren zoals het marktaandeel van België in de wereldhandel, de dynamiek van het aantal ondernemingen en de toegang van ondernemingen tot kredieten.

Een vierde hefboom van de relancestrategie is het *beheersen van de energieprijzen* en het in de hand werken van een *betere werking van de markten*. Een beheersing van de algemene inflatie en van de prijsevolutie van energieproducten in het bijzonder is van belang om de koopkracht van de gezinnen en de competitiviteit van de ondernemingen te vrijwaren. Directe ingrepen in de energieprijzen, geflankeerd door initiatieven die de werking van de energiemarkten verbeterd hebben, hebben in belangrijke mate bijgedragen tot de omkering van het inflatieverschil met onze buurlanden. Terwijl de Belgische consumptieprijsinflatie in 2010 en 2011 nog bijna 1 procentpunt boven de inflatie in de buurlanden lag, werd dat verschil teruggedrongen tot 0,4 procentpunt in 2012. In 2013 was de inflatie in België zelfs een kwart procentpunt lager dan in de buurlanden. De beheersing van de energieprijzen werkt bovendien herverdelend en heeft bijgedragen tot de in 2013 waargenomen inkrimping van de inflatiewijg tussen de laagste en hoogste inkomensklassen.

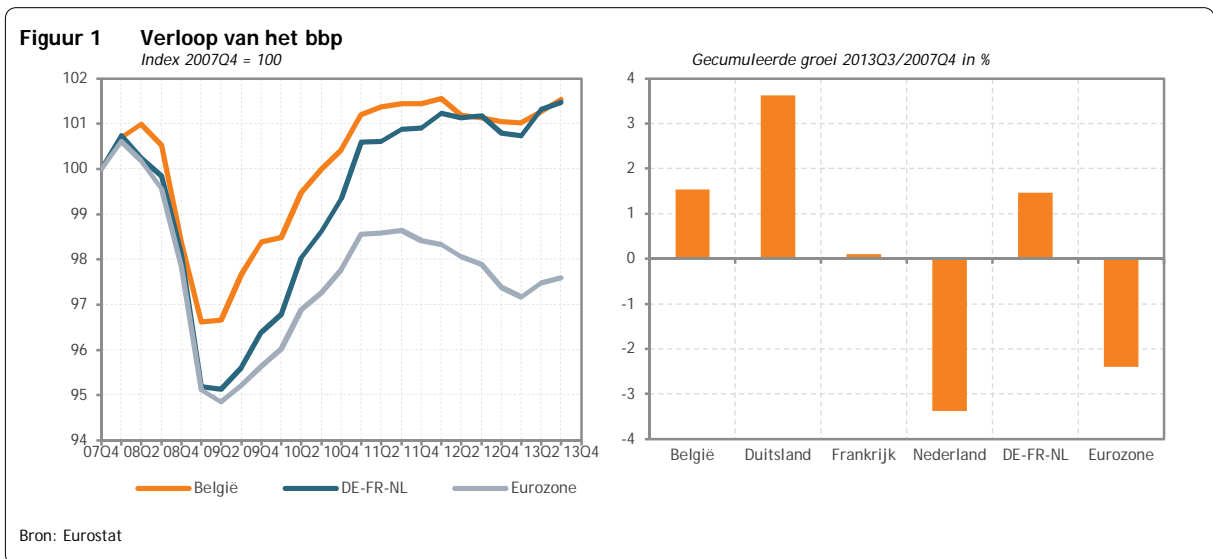
Een laatste hefboom in het relancebeleid is het *bevorderen van O&O en innovatie*. Hoewel een groot deel van dit beleidsterrein onder de bevoegdheid van de gewesten en gemeenschappen valt, zijn ook in de federale relancestrategie een aantal maatregelen terug te vinden die tot doel hebben onderzoek en ontwikkeling te ondersteunen. Momenteel is nauwelijks cijfermateriaal beschikbaar dat toelaat indicaties te geven omtrent het effect van die relancemaatregelen. De betrokken maatregelen zijn immers pas recent van kracht geworden en statistieken in dit domein komen slechts met de nodige vertraging ter beschikking.

Updating macro-economische situatie

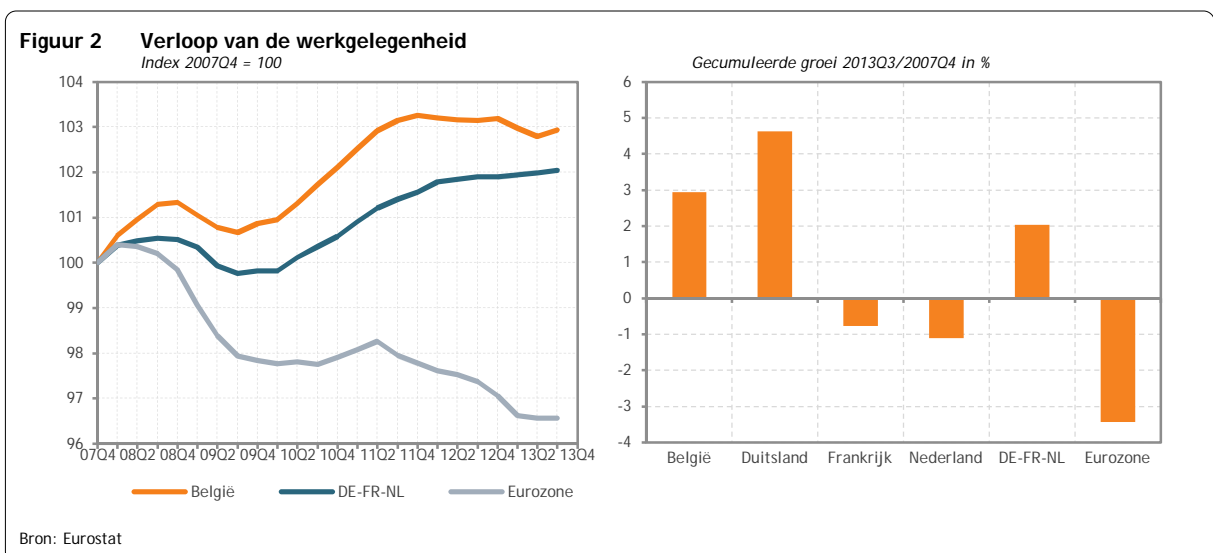
Vanaf midden 2008 werd de mondiale crisis duidelijk zichtbaar in de groei van de Belgische economie. In de eerste helft van 2009 lag het Belgische bbp ruim 4% lager dan een jaar eerder. De daarop volgende herleving was aanvankelijk vrij spectaculair, maar in de loop van 2011 begon de motor opnieuw te sputteren. Eind 2012 lag het Belgische bbp nauwelijks boven het niveau van midden 2008. Sinds het tweede kwartaal van 2013 worden (in België en de rest van de eurozone) opnieuw positieve groeicijfers genoteerd.

De gecumuleerde groei van het Belgische bbp sinds het uitbreken van de crisis kwam in het derde kwartaal van 2013 uit op 1,5%. Hiermee doet België merkkelijk beter dan de eurozone (-2,4%) en even

goed als het gemiddelde van de drie buurlanden (1,5%). Dat gemiddelde verhult nogal uiteenlopende evoluties: België kende een duidelijk lagere gecumuleerde groei van het bbp dan Duitsland (3,6%), maar presteerde beter dan Frankrijk (0,1%) en Nederland (-3,4%).

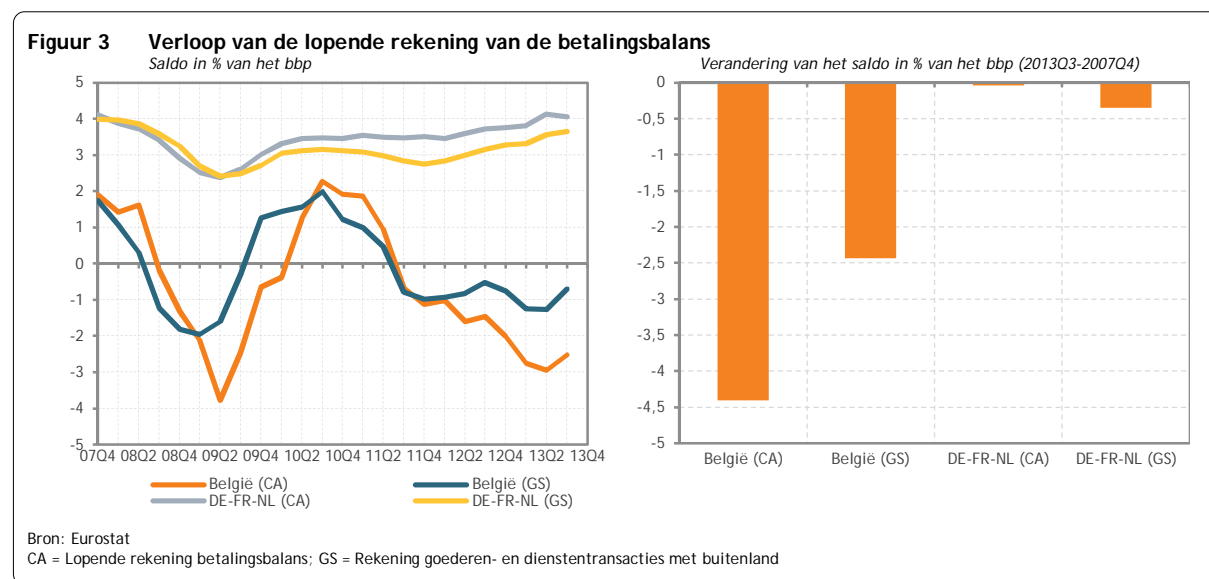

De ontwikkeling van het bbp bleef uiteraard niet zonder gevolgen voor de arbeidsmarkt, zij het dat de effecten slechts met enige vertraging zichtbaar werden. De Belgische werkgelegenheid kende in de loop van 2009 een eerste inzinking en zette, na een tijdelijke herneming, vanaf begin 2012 opnieuw een dalende lijn in. Op die manier noteerde de Belgische werkgelegenheid tijdens het derde kwartaal van 2013 2,9% boven het peil van eind 2007, waarmee België beter doet dan de eurozone (-3,4%) en het gemiddelde van de buurlanden (2,0%). Hoewel België de economische crisis op het vlak van werkgelegenheid in vergelijking met de meeste andere EU-landen dus vrij goed is doorgekomen, blijft onze werkgelegenheidsgraad nog steeds laag in een Europees perspectief.

Sinds het uitbreken van de crisis verslechterde het saldo van de lopende rekening voor België met 4,4 procentpunt (van een positief saldo van 1,9% van het bbp eind 2007 tot een negatief saldo van -2,5%

tijdens het derde kwartaal van 2013).¹ Gemiddeld in de drie buurlanden daarentegen kan over dezelfde periode een stabilisatie van het saldo van de lopende rekening (4,1% van het bbp) worden vastgesteld.

De verslechtering van het lopend saldo van België is voor bijna de helft te wijten aan het saldo van de inkomens en de lopende overdrachten. Beperken we de analyse tot de goederen- en dienstentransacties met het buitenland, dan trad voor België over de beschouwde periode een verslechtering op van 2,4 procentpunt (van 1,7% van het bbp tot -0,7%), terwijl voor de drie buurlanden een daling met 0,3 procentpunt werd genoteerd (van 4,0% van het bbp tot 3,6%). Ongeveer een vijfde van die uiteenlopende evolutie is te wijten aan het feit dat de gezinsconsumptie in België over de beschouwde periode sterker is toegenomen dan in de drie buurlanden.²

Kanttekeningen bij de monitoring van de relancestrategie

De kadernota van de relancestrategie vermeldt dat de monitoring van de maatregelen aan de hand van indicatoren dient te gebeuren. Hierbij dient men zich terdege bewust te zijn van de beperkte ambitie van de opzet van een indicatorenmethode. Inputindicatoren kunnen een beeld geven van de mate waarin een maatregel in de praktijk ook effectief doorgang vindt, maar laten over het algemeen niet toe te meten in hoeverre de beoogde doelstellingen worden bereikt. Outputindicatoren van hun kant kunnen het verloop van de beoogde doelstellingen in kaart brengen, maar laten niet toe het verband met de genomen maatregelen te expliciteren; hun ontwikkeling wordt immers niet alleen bepaald door de genomen maatregelen, maar tevens door tal van andere factoren. Via de indicatorenmethode worden enkel knipperlichten aangereikt die hoogstens een aanzet kunnen geven tot meer diepgaande studies ter evaluatie van het beleid. Volwaardige beleidsevaluaties vergen een modelmatige aanpak en trachten bijvoorbeeld fenomenen als buitenkans-effecten of onbedoelde substitutie-effecten in kaart te brengen of een kwantificering te maken van de additionaliteit van steunmaatregelen. Ze vragen zeer diepgaande studies (en zelfs dan zijn de conclusies niet altijd eenduidig) en vallen als dusdanig buiten het gezichtsveld van dit rapport.

¹ De hier vermelde percentages zijn berekend op basis van geannualiseerde cijfers over de voorbije vier kwartalen.

² Die hogere gezinsconsumptie genereert immers meer invoer van goederen en diensten. De extra invoer werd geraamd aan de hand van het FPB-kwartaalmodel MODTRIM.

Een tweede kanttekening betreft de ruime tijdsspanne die verloopt tussen het doorvoeren van een maatregel en het moment waarop het effect van die maatregel zichtbaar wordt in een beschikbare indicator. Gezien de reactietijd die verloopt tussen de introductie van een maatregel en veranderingen in het gedrag van economische agenten enerzijds, en de vertragingen in het ter beschikking komen van indicatoren (*timeliness of indicators*) anderzijds, is vandaag, intussen anderhalf jaar na de start van de relancestrategie, al bij al nog maar weinig bruikbaar indicatorenmateriaal voorhanden voor de monitoring.

1. Inleiding

De financiële en economische crisis die in 2008 haar intrede deed, heeft zich in België en de rest van de Europese Unie vertaald in een langdurige verzwakking van de economische groei en verslechterende overheidsfinanciën. In die barre economische context kondigde de Belgische Federale regering in de zomer van 2012 haar relancestrategie aan, die, binnen een zeer krappe budgettaire bestedingsruimte, nieuwe zuurstof moest geven aan de economie. Het vermijden van een ontsporing van de overheidsfinanciën enerzijds en van een negatieve spiraal van budgettaire sanering met negatieve impact op de economische activiteit anderzijds, noopte de beleidsmakers tot een delicate evenwichts-oefening.

Omdat voor een duurzame relance van de economie verschillende elkaar versterkende hefboomen noodzakelijk zijn, heeft de regering haar strategie opgesteld rond vijf krachtlijnen: (1) de koopkracht van de burgers versterken; (2) het ondersteunen van de werkgelegenheid; (3) de competitiviteit van de ondernemingen versterken; (4) het beheersen van de energieprijzen en een betere werking van de markten in de hand werken; en (5) het bevorderen van onderzoek en ontwikkeling (O&O) en innovatie. Gezien de beperkte bestedingsruimte, bestond de uitdaging erin in elk van die domeinen zogenaamde 'buitenkanseffecten' zoveel mogelijk te vermijden en de maatregelen vooral te richten op die doelgroepen waar ze maximaal effect zouden sorteren.

In het kader van de relancestrategie werd een procedure voor opvolging en monitoring ingesteld, die inhoudt dat het Federaal Planbureau (FPB) om de zes maanden aan de regering een verslag voorlegt over de evolutie van deze procedure en de efficiëntie van de genomen maatregelen in het licht van de doelstellingen van de strategie. In februari en juli 2013 werden het eerste en tweede voortgangsverslag aan de regering overgemaakt. Het voorliggende rapport vormt dus het derde in de rij.

Dit derde voortgangsverslag maakt een oplijsting van de maatregelen die opgevolgd worden en geeft een stand van zaken van de voortgang van uitvoering van die maatregelen (hoofdstuk 2). Vervolgens worden de maatregelen aan een analyse onderworpen (hoofdstuk 3).

In uitvoering van de kadernota van de relancestrategie leidt het FPB het monitoringproces en organiseert hiertoe een samenwerking met de betrokken besturen. Concreet werd voor elk van de hierboven opgelijste vijf domeinen een domeincoördinator aangesteld, meer bepaald de FOD Sociale Zekerheid voor domein (1), de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg voor domein (2), de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie voor domeinen (3) en (4) en de POD Wetenschapsbeleid (BELSPO) voor domein (5). De taak van de domeincoördinatoren bestaat erin de administraties in het betrokken domein te contacteren, concrete voorstellen te doen voor de keuze van de te rapporteren indicatoren, het aanleggen van metadata, de data met betrekking tot de indicatoren te verzamelen en een beknopte beschrijvende analyse voor het betrokken domein te maken. Die informatie wordt vervolgens doorgegeven aan het FPB, die instaat voor de eindredactie van het rapport en er de eindverantwoordelijkheid van draagt. Die organisatiestructuur via domeincoördinatoren heeft op het terrein geleid tot een vruchtbare samenwerking tussen experts en een bundeling van expertise, onder meer gematerialiseerd in het aanleggen van een bibliotheek van achtergrondnota's en metadata. Het FPB wenst de verschillende besturen te bedanken voor hun bijdrage aan dit rapport.

2. Overzicht en stand van zaken van de maatregelen van de federale relancestrategie

Het startschot voor de federale relancestrategie werd gegeven door de Kadernota Relancestrategie, die door de Ministerraad van 20 juli 2012 werd goedgekeurd. Die nota bevat een pakket van veertig maatregelen, gegroepeerd rond vijf domeinen: (1) de koopkracht van de burgers versterken; (2) het ondersteunen van de werkgelegenheid; (3) de competitiviteit van de ondernemingen versterken; (4) het beheersen van de energieprijzen en een betere werking van de markten in de hand werken; en (5) het bevorderen van onderzoek en ontwikkeling (O&O) en innovatie.

De relancestrategie is geen statische materie gebleven, maar is uitgegroeid tot een evolutief proces. Van het oorspronkelijke pakket van veertig maatregelen werden er een aantal geheroriënteerd, verdiept of beperkt. Dat gebeurde met name naar aanleiding van de opeenvolgende begrotingsconclaven die er sindsdien geweest zijn, op basis van overleg met de sociale partners rond bepaalde werkthema's, in het kader van specifieke samenwerkingen met sleutelsectoren van de Belgische economie (momenteel vooral met de chemiesector en de farmaceutische sector) en tot slot in de context van de versterkte samenwerking met de gemeenschappen en gewesten (recent nog geconcretiseerd in een aantal beleidsengagementen gebundeld onder de noemer het 'Interfederaal Pact voor Competitiviteit, Werkgelegenheid en Relance').

Door het evolutieve karakter van de relancestrategie en de veelheid aan pijlers waarop ze intussen is gestoeld, is het niet altijd evident de precieze scope van de strategie af te bakenen. De in dit voortgangsverslag opgenomen maatregelen voldoen aan een aantal criteria. Vooreerst vertonen ze een verband met een van de veertig oorspronkelijke relancemaatregelen. Ten tweede moeten de maatregelen voldoende concreet zijn. Hierdoor worden dus bijvoorbeeld afgesproken enveloppes die nog niet concreet zijn ingevuld, uitgesloten. Ten derde wordt hier vooral gefocust op maatregelen die een impact hebben in 2013 of 2014. Maatregelen die pas vanaf 2015 of later ingaan worden (als ze voldoende belangrijk en concreet zijn) slechts terloops vermeld en zullen het voorwerp uitmaken van latere monitoringrapporten.

In dit hoofdstuk worden de relancemaatregelen in tabelvorm weergegeven, gegroepeerd rond de vijf hierboven opgelijste domeinen. Naast de omschrijving van de maatregelen wordt ook een stand van zaken gegeven van de voortgang van uitvoering van de maatregelen (toestand 31 januari 2014).

Tabel 1 De koopkracht van de burgers versterken

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
Verhoging sociale en fiscale werkbonus	<p>De sociale werkbonus is vanaf 01.01.2013 aangepast zodat het voordeel (vermindering persoonlijke bijdrage) lineair afloopt van 175 €/maand naar 0 € in functie van de hoogte van het loon. Vanaf 01.04.2013 is het basisbedrag van de vermindering opgetrokken van 175 € naar 184 €. Vanaf januari 2014 wordt dit basisbedrag automatisch geïndexeerd. De fiscale werkbonus werd vanaf begin 2013 (aanslagjaar 2014) verhoogd van 5,7% naar 8,95% en wordt vanaf het tweede kwartaal van 2014 verder opgetrokken tot 14,4%.</p> <p>Verdere verhoging van het percentage fiscale werkbonus van 14,4% naar 20,15% (januari 2015), 25,91% (januari 2017) en 31,66% (januari 2019).</p>	<p>Sociale werkbonus: KB 24.01.2013 (B.S. 07.02.2013) en KB 10.04.2013 (B.S. 23.04.2013). Indexering basisbedrag: beslissing Ministerraad 19.07.2013 (nog geen wettelijke basis).</p> <p>Fiscale werkbonus: KB van 11.12.2012 (B.S. 14.12.2012) tot wijziging van het KB/WIB 92, op het stuk van de bedrijfsvoorheffing. Programma-wet (art. 54) van 26.12.2013 (B.S. 31.12.2013).</p> <p>Voorontwerp van wet houdende uitvoering van het Pact voor competitiviteit, werkgelegenheid en relance, art.10.</p>
Verhoging belastingkrediet laag activiteitsinkomen	Dit belastingkrediet geldt voor werknemers met een laag loon die niet kunnen genieten van de sociale en fiscale werkbonus. Met ingang van aanslagjaar 2014 is het basisbedrag voor ambtenaren verhoogd.	Wet 17.06.2013 (BS 28.06.2013) en circulaire nr. AAFisc 51/2013 van 10.12.2013.
Verhoging kinderbijslag voor zelfstandigen en meer kinderbijslag voor meer kansarme gezinnen	Verhoging basiskinderbijslag eerste kind zelfstandigen en leeftijdstoelage enige of jongste kind zelfstandigen in het kader van de volledige gelijkschakeling kinderbijslag zelfstandigen en werknemers vanaf 01.07.2014. Verhoging inkomensplafond dat recht geeft op eenoudertoelage of sociale toeslag op de kinderbijslag vanaf 01.07.2014.	Goedkeuring Ministerraad 22.11.2013. Wet harmonisering kinderbijslag zelfstandigen - werknemers en KB eenoudertoelage en sociale toeslag in voorbereiding.
Besteding welvaartsenveloppe 2013-2014 en bijkomende welvaartsaanpassingen op initiatief van de regering ³	Besteding enveloppe voor welvaartsaanpassing 2013-14 wordt vooral gericht op de laagste uitkeringen in de sociale zekerheid en de sociale bijstand, op basis van unaniem voorstel van de sociale partners (overgemaakt aan de regering op 14.01.2013). Bijkomende welvaartsaanpassingen op initiatief van regering.	

³ Om presentatieredenen worden in deze tabel enkel maatregelen opgenomen met een geraamde (ex ante) budgettaire kost van meer dan 10 miljoen € over de jaren 2013 en 2014 samen.

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
Regeling werknemers		
Pensioenen	Verhoging minima met 1,25%	Vanaf 01.09.2013
	Verhoging vakantiegeld met 5% in 2013 en 3,4% in 2014	Vanaf 01.05.2013
	Verhoging met 2% van uitkeringen ingegaan in de loop van 2008	Vanaf 01.09.2013
Invalideitsuitkeringen	Optrekken forfait tegemoetkoming 'Hulp van derden' tot 20 €	Vanaf 01.04.2013
	Optrekken vakantiegeld invaliden met 66 € in 2013 en 100 € in 2014	Vanaf 01.05.2013
	Verhoging minima regelmatige werknemers met 1,25%	Vanaf 01.09.2013
	Verhoging minima onregelmatige werknemers met 2%	Vanaf 01.09.2013
Werkloosheidsuitkeringen	Verhoging berekeningsplafonds met 2% voor nieuwe gerechtigden en maximale uitkeringen met 2% voor reeds gerechtigden	Vanaf 01.04.2013
	Uitkering tijdelijke werkloosheid bepalen als 70% van het geplafonneerd loon	Vanaf 01.04.2013
	Verhoging minima en forfaits met 2% met uitzondering van tijdskrediet en loopbaanonderbreking	Vanaf 01.09.2013
Regeling zelfstandigen		
Pensioenen	Verhoging minimumpensioen met 1,25%	Vanaf 01.09.2013
	Verhoging van het gezinsminimumpensioen zelfstandigen tot het niveau van het gezinsbedrag van het minimumpensioen bij werknemers	Vanaf 01.04.2013
Sociale bijstand		
Inkomensgarantie voor ouderen	Verhoging met 2%	Vanaf 01.09.2013
Inkomensvervangende tegemoetkoming aan personen met een handicap	Verhoging met 2%	Vanaf 01.09.2013
Leefloon	Verhoging met 2%	Vanaf 01.09.2013

Bron: FPB, FOD Sociale Zekerheid

Tabel 2 Het ondersteunen van de werkgelegenheid

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
Creatie 10 000 instapstages	Creatie van 10 000 stageplaatsen per jaar voor schoolverlaters met hoogstens diploma hoger secundair onderwijs. Inschakelingsuitkering (898 €, waarvan 200 € ten laste van bedrijf). Vermindering patronale bijdrage (voor max. 4 jaar) bij aanwerving van de jongere aan het eind van de stage.	Wettelijk kader geregeld door KB van 10.11.2012 (B.S. 23.11.2012), met ingang van 01.01.2013. Akkoord over verdeelsleutel naar Gewesten op basis van EAK. Samenwerkingsakkoord met de Gewesten/Gemeenschappen ondertekend op 06.11.2013. Eerste stages gestart in februari 2013.
Engagement werkgevers 1% stageplaatsen voor jongeren	Aan de werkgevers wordt een engagement gevraagd om 1% stageplaatsen aan te bieden. Het gaat om plaatsen voor de verschillende vormen van alternerend leren, overeenkomsten werk-opleiding en opleidingen via de gewestelijke bemiddelingsdiensten zoals IBO (individuele beroepsopleiding) en instapstages. Aan de sectoren zal worden gevraagd extra inspanningen te leveren om deze stages extra te ondersteunen, onder meer via hun vormingsfondsen en door het sluiten van collectieve arbeidsovereenkomsten 'risicogroepen', die zich richten op deze vormen van opleidingen.	Wet houdende tewerkstellingsplan van 27.12.2012 (B.S. 31.12.2012). KB van 13.02.2013 (B.S. 11.03.2013). Technische aanpassing (specifieke code) in Dimona is klaar, dus aangifte stagiairs en opvolging door RSZ is technisch mogelijk (KB van 14.01.2013, B.S. 24.01.2013). Tot 2015 is dit enkel moreel engagement. Indien de 1% dan niet bereikt is, wordt deze afdwingbaar op ondernemingsniveau met sancties.
Doelgroepvermindering voor mentors	Mentors in het kader van de instapstages komen in aanmerking voor de doelgroepvermindering voor mentors. De doelgroepvermindering voor mentors wordt vanaf het eerste kwartaal 2013 verdubbeld tot 800 €. De mentoropleidingen die in aanmerking komen voor de doelgroepvermindering worden nader omschreven en ze komen eveneens in aanmerking voor terugbetaling via het betaald educatief verlof mits ze aan een aantal voorwaarden voldoen. Deze opleidingen moeten geen 32 uren omvatten en kunnen voor een deel tijdens de werkuren worden gevolgd. Indien de stagiairs/leerlingen bij de RSZ gekend zijn via de DmfA- of Dimona-aangifte, zal het niet langer nodig zijn om hiervoor een overeenkomst met vermelding van een engagement van de werkgever, op te stellen en over te maken aan de RSZ.	KB van 24.01.2013 (B.S. 04.02.2013) en KB van 11.02.2013 (B.S. 11.03.2013). Ingegaan vanaf eerste kwartaal 2013.

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
Verhoging bijdrageverminderingen voor eerste 3 aanwervingen (KMO-starters)	Bijdrageverminderingen: eerste werknemer: 1 500 € gedurende 5 kwartalen, 1 000 € gedurende 4 kwartalen, 400 € gedurende de 4 laatste kwartalen; tweede werknemer: 1 000 € gedurende 5 kwartalen, 400 € gedurende 8 kwartalen; derde werknemer: 1 000 € gedurende 5 kwartalen, 400 € gedurende 4 kwartalen.	KB van 04.03.2013 (B.S. 26.03.2013). Ingegaan vanaf vierde kwartaal 2012 op nieuwe aanwervingen en vanaf eerste kwartaal op volledige stock begunstigen.
Invoering bijdragevermindering voor vierde en vijfde werknemer	Vanaf 01.01.2014 geniet de werkgever voor de 4 ^{de} en 5 ^{de} werknemer dezelfde bijdragevermindering als voor de derde werknemer.	Ontwerp KB goedgekeurd op Ministerraad van 19.12.2013. Na advies Raad van State publicatie begin 2014.
Omvorming doelgroepvermindering voor (erg-)laaggeschoolde jonge werknemers	De doelgroepvermindering voor erg-laaggeschoolde jongeren (i.e. niet in het bezit van een getuigschrift of diploma van de tweede graad van het secundair onderwijs of van het lager secundair onderwijs) wordt voor de nieuwe instroom versterkt tot 12 kwartalen aan 1 500 € en 4 kwartalen aan 400 €. De doelgroepvermindering voor laaggeschoolde jongeren (i.e. hoogst behaalde diploma is lager secundair onderwijs) wordt voor de nieuwe instroom versterkt tot 8 kwartalen aan 1 500 € en 4 kwartalen aan 400 €. Beide verminderingen worden slechts toegekend indien de jongere is aangeworven voor zijn 26ste verjaardag en worden enkel toegekend bij een refertekwartaalloon van maximaal 9 000 €.	Wet houdende tewerkstellingsplan van 27.12.2012 (B.S. 31.12.2012). KB van 24.01.2013 (B.S. 04.02.2013). Ingegaan vanaf eerste kwartaal 2013. Stopzetting vanaf eerste kwartaal 2013 van doelgroepvermindering voor jongeren met een laag loon.
Versterking en uitbreiding bijdragevermindering en activering van uitkeringen voor laaggeschoolde werkzoekende jongeren	Vanaf 01.07.2013 ontvangt de werkgever die een werkzoekende in dienst neemt die jonger is dan 27 jaar, geen diploma secundair onderwijs heeft en minstens 1 jaar ingeschreven is als niet-werkend werkzoekende gedurende 12 kwartalen een bijdragevermindering van 1.500 € per kwartaal. Indien de aangeworven persoon bovendien uitkeringsgerechtigde werkloze is, wordt daar bovenop ook nog een bijkomende loonkostvermindering van 500 € per maand toegekend gedurende 36 maanden, via een activering van de uitkeringen.	KB van 17.07.2013 (B.S. 26.07.2013)
	Het toepassingsgebied van deze maatregel wordt vanaf 01.01.2014 versterkt: de leeftijdsgrens stijgt tot 30 jaar, en de vereiste periode van werkzoekend zijn wordt herleid van 12 maanden naar 6 maanden.	Ontwerp KB goedgekeurd op Ministerraad van 13.12.2013. Na advies Raad van State publicatie begin 2014.

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
Invoering doelgroepvermindering voor middengeschoolde jonge werknemers	De doelgroepvermindering voor deze middengeschoolde jongeren (i.e. hoogst behaalde diploma is hoger secundair onderwijs) bedraagt gedurende 4 kwartalen 1 000 € en 8 kwartalen 400 €. De jongere is jonger dan 26 jaar bij aanwerving, middengeschoold en minstens zes maanden werkzoekend. Deze doelgroepvermindering is eveneens geldig voor middengeschoolde mindervalide jongeren aangeworven voor hun 26ste verjaardag. Deze vermindering wordt enkel toegekend bij een refertekwartaalloon van maximaal 9 000 €.	Wet houdende tewerkstellingsplan van 27.12.2012 (B.S. 31.12.2012). KB van 24.01.2013 (B.S. 04.02.2013). Ingegaan vanaf eerste kwartaal 2013.
Omvorming doelgroepvermindering voor oudere werknemers	Voortaan zal een doelgroepvermindering gelden van 400 € per kwartaal vanaf de leeftijd van 54 jaar, 1 000 € per kwartaal vanaf de leeftijd van 58 jaar, 1 500 € per kwartaal vanaf de leeftijd van 62 jaar en 800 € per kwartaal vanaf de leeftijd van 65 jaar. De doelgroepvermindering wordt enkel toegekend bij een refertekwartaalloon van maximaal 13 401,07 €.	Wet houdende tewerkstellingsplan van 27.12.2012 (B.S. 31.12.2012). KB van 24.01.2013 (B.S. 04.02.2013). Ingegaan vanaf eerste kwartaal 2013.
Versterken structurele werkgeversbijdragevermindering	<p data-bbox="817 738 1420 887">Optrekken van de lageloongrens (tot 6 150 €) waaronder werkgevers kunnen genieten van een verhoogde bijdragevermindering (lagelonencomponent). Werkgevers zullen dus voor een groter aantal werknemers kunnen genieten van deze hogere structurele bijdragevermindering.</p> <p data-bbox="817 906 1420 1054">Het forfait van de structurele bijdragevermindering wordt verhoogd tot 452,50 € per kwartaal vanaf het tweede kwartaal 2013. Ook de lage en hoge loongrens wordt aangepast. Vanaf het tweede kwartaal 2013 bedraagt die 5 575,93 € voor de lage lonen en 13 359,80 € voor de hoge lonen.</p> <p data-bbox="817 1074 1420 1192">Het forfait van de structurele bijdragevermindering wordt vanaf 1 januari 2014 verhoogd tot 462,60 € per kwartaal. De loongrens om te bepalen of de lagelonenvermindering van toepassing is, wordt vanaf 1 januari 2014 geïndexeerd.</p>	<p data-bbox="1451 738 2051 823">Lageloongrens: Wet houdende tewerkstellingsplan van 27.12.2012 (B.S. 31.12.2012). KB van 24.01.2013 (B.S. 04.02.2013). Ingegaan vanaf eerste kwartaal 2013.</p> <p data-bbox="1451 914 2051 967">KB 12.06.2013 (B.S. 27.06.2013). Ingegaan vanaf tweede kwartaal 2013.</p> <p data-bbox="1451 1098 2051 1155">Ontwerp KB goedgekeurd op Ministerraad van 14.11.2013. Na advies Raad van State publicatie begin 2014.</p>

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
Versterken structurele werkgeversbijdragevermindering (vervolg)	<p>In 2015, 2017 en 2019 zal de structurele lastenverlaging bijkomend worden versterkt. Telkens zal 120 miljoen € gebruikt worden voor de verhoging van het basisforfait van de structurele lastenverlaging, en 150 miljoen € voor de versterking van het lage lonen component van de structurele lastenverlaging:</p> <ul style="list-style-type: none"> - cumulatieve verhoging van het basisforfait met telkens 14 € per kwartaal per VTE in januari 2015, 2017 en 2019. - cumulatieve verhoging van de lageloongrens (voor een VTE per kwartaal) met telkens 480 €, geïndexeerd aan de lageloongrens van de werkbonus, in januari 2015, 2017 en 2019. 	<p>Voorontwerp van wet houdende uitvoering van het Pact voor competitiviteit, werkgelegenheid en relance:</p> <p>Art.2, 1°</p> <p>Art.2, 2°</p>
Verplichte bestemming 0,05% sectorfondsen voor opleiding risicogroepen	<p>Deze maatregel legt aan de sociale partners de verplichting op om 0,05% van hun sectorfondsen te gebruiken voor de opleiding van 4 categorieën 'risicowerknemers'. Het gaat om volgende risicogroepen: (1) werknemers van minstens 50 jaar oud die werken in de sector; (2) werknemers van minstens 40 jaar oud die werken in de sector en bedreigd zijn met ontslag; (3) niet-werkenden zoals langdurig werkzoekenden, werklozen, laaggeschoolde werkzoekenden, werkzoekenden uit het beroepsonderwijs, mindervaliden, herintreders, leefloners en slachtoffer van herstructureringen; (4) jongeren in alternerend leren, IBO en instapstages. Daarnaast ook mogelijkheid voor financiering bijkomende inspanningen voor risicogroepen.</p> <p>Een budget van 12 miljoen € zal verdeeld worden onder de sectoren die bijkomende inspanningen doen in het kader van de risicogroepen voor jongeren van minder dan 26 jaar. De sectoren moeten hiertoe een partnerschapsakkoord afsluiten met ondernemingen, onderwijs- of opleidingsinstellingen.</p>	<p>Bijkomende inspanningen: Wet houdende tewerkstellingsplan van 27.12.2012 (BS 31.12.2012).</p> <p>KB van 19.02.2013 (B.S. 08.04.2013).</p> <p>KB van 26.11.2013 (B.S. 03.12.2013). Ingegaan vanaf 01.11.2013.</p>
Vermindering loonkost tewerkgestelde mindervaliden	<p>De maatregel Activa voor personen met een verminderde arbeidsgeschiktheid wordt versterkt door de duurtijd van de activering van de werkloosheidsuitkeringen te verlengen van 24 naar 36 maanden.</p>	<p>KB van 30.09.2012 (B.S. 12.10.2012). Ingegaan vanaf 01.10.2012.</p>

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
Jobcreatie in non-profit sector	<p>Aanwerving van 800 extra VTE in de non-profit sector.</p> <p>De sociale maribel, zijnde de specifieke regeling van structurele lastenverlaging voor de non-profit sector, wordt per werknemer en per kwartaal verhoogd met 13,92 € vanaf 01.01.2015, met 27,84 € vanaf 01.01.2017 en met 41,76 € vanaf 01.01.2019.</p>	<p>Akkoord over besteding 40 mln € in sociaal akkoord non-profit sector.</p> <p>Ontwerp KB in eerste lezing goedgekeurd op de Ministerraad van 24.01.2014.</p>
Vermindering loonkosten volcontinu arbeidssysteem	<p>De vrijstelling van doorstorting van bedrijfsvoorheffing is, zowel in de profit- als in de non-profit sector, vanaf januari 2014 verhoogd van 15,6% naar 17,8% voor ondernemingen die werken in een volcontinu arbeidssysteem.</p>	<p>Programmawet van 26.12.2013 (B.S. 31.12.2013), art. 53 en 55. Van toepassing vanaf 01.01.2014.</p>
Vermindering loonkosten ploegen- en nachtarbeid	<p>Ondernemingen genieten voor werknemers die ploegen- of nachtarbeid verrichten een fiscaal voordeel: de werkgever wordt vrijgesteld van het doorstorten van een gedeelte van de bedrijfsvoorheffing die hij heeft ingehouden op het loon van de werknemer. Deze vrijstelling bedraagt 15,6% van het totale belastbare loon, de premies voor ploegen- en nachtarbeid inbegrepen. Dit vrijstellingspercentage zal stijgen naar 18% in 2015, 20,4% vanaf 2017 en 22,8% vanaf 2019.</p>	<p>Ontwerp van wet houdende uitvoering van het Pact voor competitiviteit, werkgelegenheid en relance, art.5 en 6, in eerste lezing goedgekeurd op Ministerraad van 24.01.2014.</p>
Fiscale lastenverlaging voor overuren	<p>Voor werknemers die overuren presteren die recht geven op een overurentoeslag, mag de werkgever een deel van de bedrijfsvoorheffing die verschuldigd is op het loon voor die overuren in de onderneming houden in plaats van die door te storten naar de fiscus (32,15% indien overurentoeslag 20% is en 41,25% indien overurentoeslag 50 of 100% is). Ook de werknemer zelf geniet van een belastingsvermindering: van de normale bedrijfsvoorheffing gaat uiteindelijk maar 1% naar de fiscus. Deze regeling, die sinds 2010 geldt voor de eerste 130 overuren per kalenderjaar, wordt uitgebreid tot 180 overuren voor de horecasector (vanaf 1 januari 2014) en de bouwsector (vanaf 1 april 2014), op voorwaarde dat gebruik wordt gemaakt van een sluitend systeem van prestatieregistratie.</p>	<p>Programmawet van 26.12.2013 (B.S. 31.12.2013), art. 50, 52 en 53. Van toepassing voor de horecasector vanaf 01.01.2014 en voor de bouwsector vanaf 01.04.2014.</p>

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
Horeca: forfaitaire vermindering sociale bijdragen voltijders	Toekenning van een forfaitaire bijdragevermindering in horecabedrijven met maximaal 49 werknemers voor 5 voltijdse werknemers naar keuze. De vermindering bedraagt 500 € per kwartaal per werknemer en is niet beperkt in de tijd. Voor werknemers onder de 26 jaar bedraagt de vermindering 800 €. Om recht te hebben op deze bijdragevermindering moet de werkgever de aanwezigheid van al zijn werknemers registreren (dagelijks begin- en einduur). Dat kan via de gecertificeerde kassa of door middel van andere bestaande toepassingen die dezelfde garantie bieden op het vlak van fraudebestendigheid van de geregistreerde gegevens.	KB van 21.12.2013 (B.S. 27.12.2013). Ingegaan vanaf 01.01.2014.
Gelegenheidswerknemers in de horeca: sociaal en fiscaal luik	Gelegenheidswerknemers mogen voortaan 50 dagen per jaar onder een voordelig sociaal statuut werken, waarbij de sociale bijdragen worden berekend op een forfait van 7,5 € per uur of een dagforfait van 45 €. Een werkgever mag dit systeem maximaal 100 dagen per kalenderjaar toepassen. De inkomsten van de gelegenheidswerknemers die in dit kader prestaties uitvoeren worden tegen een speciaal tarief van 33% belast.	Wet van 11.11.2013 (B.S. 27.11.2013). Ingegaan vanaf 01.10.2013.

Bron: FPB, FOD WASO

Tabel 3 De competitiviteit van de ondernemingen versterken en de KMO's beter ondersteunen

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
Douanebeleidsplan	Verbetering werking douane en modernisering Algemene Wet inzake Douane en Accijnzen (AWDA) binnen de EU-context.	<p>Ministerraad van 17.01.2014 keurt voorontwerp van wet goed die de Algemene Wet inzake Douane en Accijnzen wijzigt: invoering van het concept van de 'douanevertegenwoordiger' en modernisering van de sanctieregeling (invoering van administratieve sancties).</p> <p>Invoering van het 24/7-stelsel vanaf januari 2014.</p> <p>In de loop van 2013 werd grote vooruitgang geboekt bij de implementatie van nieuwe informatiesystemen (o.a. de AC4-toepassing).</p> <p>Promotiecampagne (o.a. verspreiding brochure in samenwerking met de Federatie van Belgische Kamers van Koophandel) om meerwaarde van de AEO-certificatie (statuut geautoriseerde marktdeelnemer) te verduidelijken.</p>
Afschaffing voorfinanciering btw bij invoer	De voorfinanciering van de btw op invoer, die diende als borgstelling, wordt afgeschaft om de aantrekkelijkheid van haven- en luchthavencentra in ons land te verhogen.	De voorfinanciering van de btw op invoer werd afgeschaft vanaf 01.01.2013 bij circulaire nr. AAFisc 30/2012 van 28.09.2012. Zie ook KB van 13.06.2013 (B.S. 24.06.2013).
Hervorming faillissementsrecht en tweedekansondernemerschap	Maatregelen voor tweedekans ondernemerschap (minister van KMO's) en hervorming faillissementsrecht (minister van Justitie) voor gefailleerden die ter goeder trouw zijn.	<p>Sinds 1 oktober 2012 is de sociale verzekering voor zelfstandigen bij faillissement uitgebreid tot bepaalde gevallen van overmacht die de zelfstandige ertoe verplichten zijn activiteit stop te zetten. Wet van 16.01.2013 tot wijziging van het KB van 18.11.1996 (B.S. 15.02.2013). Drie uitvoeringsbesluiten van 13.03.2013 (B.S. 05.04.2013).</p> <p>Wet van 27.05.2013 (B.S. 22.07.2013) tot wijziging van verschillende wetgevingen inzake de continuïteit van de ondernemingen (WCO).</p>
Vereenvoudiging van de fiscaliteit	Vereenvoudigen wetgeving en administratieve procedures inzake fiscaliteit	Eind december 2012 heeft de fiscale administratie een lijst met 'punctuele voorstellen' voorgelegd voor advies aan de Hoge Raad van Financiën (HRF), Afdeling Fiscaliteit en Parafiscaliteit. Op basis van de adviezen van de HRF heeft de administratie onderzocht wat er op korte termijn realiseerbaar is en haar conclusies toegezonden aan de beleidscel van de minister van Financiën. Een eerste reeks maatregelen werd gebundeld in de Wet van 21.12.2013 houdende diverse fiscale en financiële bepalingen (B.S. 31.12.2013).

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
Gunning van overheidsopdrachten	<p>Reductie administratieve kost en vereenvoudiging procedures via versterking gebruik elektronische communicatie. Versterking invoering duurzaamheidsclausules en sociale clausules. Versterking controle op onderaanneming.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Omzendbrief e-procurement van 30.11.2012. De omzendbrief voorziet in een evaluatie van het luik e-tendering (elektronisch indienen van aanvragen tot deelneming en offertes). Afhankelijk van het resultaat van die evaluatie kan verplicht gebruik van e-tendering worden ingeluid. Timing evaluatie onzeker. - Uitbreiding Telemarc met het attest fiscale schulden (KB in voorbereiding, streefdatum februari 2014). - Veralgemening principe verklaring op erewoord via een aanpassing van de reglementering overheidsopdrachten: wijzigend KB goedgekeurd door de Ministerraad van 22.11.2013 (streefdatum inwerkingtreding februari 2014). - Nieuwe omzendbrief duurzame overheidsopdrachten (en sociale clausules): nog geen consensus. Streefdatum: april 2014.
Administratieve vereenvoudiging	<p>Federaal Actieplan Administratieve Vereenvoudiging (FAAV) 2012-15. Doelstelling: reductie administratieve lasten ondernemingen tegen 2014 met 30%.</p>	<p>In februari 2013 werd door de Dienst voor Administratieve Vereenvoudiging (DAV) een eerste zesmaandelijks evaluatie over de voortgang van het FAAV 2012-2015 gemaakt.</p>
Financiering van de economie (i.h.b. KMO's)	<p>Fiscale steun ter ondersteuning van uitgifte bedrijfsobligaties, B-spaarboekje, project bonds (volksleningen). Specifiek voor KMO's: maatregelen om meeneembaarheid van waarborgen te verzekeren, de regels inzake wederbeleggingsvergoedingen te verduidelijken, KMO's beter te informeren over redenen van kredietweigering en om hoofdverblijfplaats van ondernemers te beschermen.</p>	<p>Het KeFiK heeft een instrument ontwikkeld dat aan KMO's de mogelijkheid geeft om een vraag tot (bank)krediet zelf te evalueren. Die "Rating simulator" werd op 04.12.2012 online gezet en kan gratis gebruikt worden door de KMO's.</p> <p>Ontwerp KB tot vaststelling van geschikte projecten voor financiering in het kader van een thematische volkslening goedgekeurd door Ministerraad van 24.10.2013.</p> <p>Wet van 21.12.2013 (B.S. 31.12.2013) betreffende diverse bepalingen inzake de financiering voor kleine en middelgrote ondernemingen moet een beter evenwicht realiseren in de contractuele relatie tussen banken en KMO's. De maatregelen hebben vooraf het voorwerp uitgemaakt van een prudentiële en juridische evaluatie door de NBB (overgemaakt aan de minister van Financiën op 06.03.2013). In uitvoering van de wet werd op 16.01.2014 een gedragscode gesloten tussen de representatieve KMO-organisaties en de kredietsector. Die gedragscode zal bij KB worden bevestigd en zal in werking treden op 01.03.2014).</p>

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
Financiering van de export	Herfinancieringsregeling uit te werken door Delcredere	<p>Delcredere heeft vanaf maart 2013 een Export Funding Garantie (EFG) op de markt gebracht, die een garantie van 100% biedt voor de derde investeerder die het exportkrediet dat door de bank wordt verstrekt, herfinanciert.</p> <p>Daarnaast wordt verder gewerkt aan de uitwerking van een 'funded solution', die naast de EFG zou bestaan en waardoor Delcredere zich in het kader van exportfinanciering voor eigen rekening zou kunnen financieren op de kapitaalmarkt tegen een aantrekkelijk tarief.</p>
Vermindering voor investeringen in KMO's	<p>Vanaf januari 2014 wordt voor kleine ondernemingen (krachtens art. 15 van het Wetboek van Vennootschappen) de fiscale aftrek voor investeringen verhoogd (tot een maximum van 4%), gedurende een periode van 2 jaar, binnen een jaarlijkse budgettaire enveloppe van 22 miljoen €. Deze vermindering voor investeringen kan niet samen worden toegepast met de notionele interestaftrek.</p>	<p>Vanaf 01.01.2014, voorlopig gedurende periode van twee jaar.</p>
Steunmaatregelen ontworpen zones	<p>Zones die geconfronteerd worden met belangrijke collectieve ontslagen of met een werkloosheidspercentage dat 25% hoger ligt dan het nationale gemiddelde, zullen kunnen genieten van maatregelen ter ondersteuning van jobcreatie en investeringen.</p>	<p>Akkoord over kader op Ministerraad van 24.01.2014. Concretisering van het kader zal overlegd worden met de Gewesten.</p>
Reductie loonkloof met de buurlanden	<p>(1) Beheersing van de brutolonen; (2) Bijkomende vermindering van indirecte loonkosten, in tripartiete overleg te richten op maximaal werkgelegenheidseffect; (3) Nauwere aansluiting tussen nationale consumptieprijsindex (CPI) en werkelijk koopgedrag van de gezinnen; (4) Verlaging btw op elektriciteit.</p>	<p>KB van 28.04.2013 (B.S. 02.05.2013) dat de maximale marge voor de loonkostenontwikkeling (excl. aanpassing van de lonen aan de evolutie van de index en de baremaverhogingen) voor de jaren 2013 en 2014 vastlegt op 0%.</p> <p>Maatregelen bijkomende vermindering werkgeversbijdragen sociale zekerheid (zie domein werkgelegenheid).</p> <p>KB van 15.12.2013 (B.S. 20.12.2013): verhoging van de vrijstelling van doorstorting van bedrijfsvoorheffing in de KMO sector tot 1,12%, van toepassing vanaf januari 2014.</p> <p>Nationale consumptieprijsindex (CPI): vanaf januari 2013 wordt rekening gehouden met het prijseffect van de solden en de betalingsbenadering voor huisbrandolie. De regering houdt het advies van de Indexcommissie met betrekking tot de overstap van de verwervings- naar een betalingsbenadering voor elektriciteit en gas in beraad. Vanaf januari 2014 wordt de CPI</p>

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
		<p>berekend op basis van het bestedingspatroon van de consumenten in 2012 (terwijl de CPI van 2006 tot 2013 gebaseerd was op het huishoudbudgetonderzoek van 2004) en worden tal van methodologische wijzigingen doorgevoerd om de CPI beter te doen aansluiten bij wijzigingen in het consumptiepatroon. Vanaf januari 2015 zullen bij de berekening van de CPI scannerdata gebruikt worden voor voedingsproducten en courante huishoudartikelen.</p> <p>Pact voor competitiviteit en werkgelegenheid (november 2013): verlaging btw-voet op elektriciteit voor particulieren van 21% naar 6% vanaf april 2014 en volledige afschaffing van de btw op de federale bijdrage op gas en elektriciteit.</p> <p>Begin 2013 werd de Expertengroep "Concurrentievermogen en Werkgelegenheid" (EGCW) in het leven geroepen. De EGCW heeft in 2013 twee rapporten aan de regering overgemaakt: "Arbeidskosten, loonsubsidies, arbeidsproductiviteit en opleidingsinspanningen van ondernemingen" (juli 2013) en "Analyse van twee hervormingsvoorstellen: verlaging van de btw op elektriciteit en verlaging van de loonlasten in de specifieke zones" (november 2013). Voortbouwend op de conclusies van het eerste rapport heeft de regering aan de EGCW tegen midden 2014 een verdiepingsrapport gevraagd, geconcretiseerd in vijf onderzoeksvragen.</p>

Bron: FPB, FOD Economie

Tabel 4 Betere beheersing van de energieprijzen en betere werking van de markten

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
Structurele hervorming mechanisme indexering gas- en elektriciteitsstarieven	<p>Maatregelen 2012:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tijdelijke opwaartse bevrozing van de indexeringen van de variabele gas- en elektriciteitscontracten. - Vermindering van de federale bijdrage. <p>Maatregelen 2013:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verdere vermindering van de federale bijdrage. - Met ingang van 1 januari 2013 zijn energieleveranciers verplicht elke verandering in de tariefformule voorafgaand te laten goedkeuren door de CREG en wordt de indexering van variabele elektriciteits- en gascontracten beperkt tot vier keer per jaar. - Op voorstel van de CREG werd de exhaustieve lijst van criteria vastgelegd waaraan de parameters in de elektriciteits- en gascontracten vanaf 1 april 2013 moeten beantwoorden. <p>Maatregel 2014: verdere vermindering van de federale bijdrage</p>	<p>Bevrozing van kracht van april tot december 2012 (Wet 29.03.2012, B.S. 30.03.2012)</p> <p>Vanaf 01.04.2012</p> <p>Vanaf 01.01.2013</p> <p>Wet 08.01.2012 (B.S. 11.01.2012), van kracht vanaf 01.01.2013</p> <p>Twee KB's van 21.12.2012 (B.S. 15.01.2013), van kracht vanaf 01.04.2013</p> <p>Vanaf 01.01.2014</p>
Hervorming van het steunmechanisme voor investeringen in offshore windenergie	<p>Om de last van de offshore-toeslag voor bepaalde grote industriële verbruikers te verlichten, wordt voor de laatste zes maanden van 2013 een degressiviteitsmechanisme en een plafond ingevoerd zoals voor het stelsel van de federale bijdrage elektriciteit. De kosten van die maatregel worden gedragen door de ontvangsten van de nucleaire repartitiebijdrage.</p> <p>Tegelijkertijd wordt een volledige hervorming van het steunmechanisme voor offshore-energie voorbereid (in de richting van een flexibel systeem gebonden aan de prijzen op de elektriciteitsmarkt en aan de reële kosten van de projecten). De beslissing daarover wordt verwacht tijdens een van de volgende Ministerraden.</p>	<p>Beslissing Ministerraad 03.05.2013.</p> <p>Wijziging van artikel 7§1 van de wet van 29.04.1999 betreffende de organisatie van de gas- en elektriciteitsmarkt (28.06.2013)</p> <p>KB van 16.07.2013 tot wijziging van het KB van 16.07.2002 betreffende de instelling van mechanismen voor de bevordering van elektriciteit opgewekt uit hernieuwbare energiebronnen</p>

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
Versterking van het Prijzenobservatorium (PO) en van de mededingingsautoriteit	De nieuwe 'Belgische Mededingingsautoriteit' (BMA) vervangt de Raad voor Mededinging en de Algemene Directie Mededinging van de FOD Economie. Die nieuwe onafhankelijke autoriteit krijgt onder meer de bijzondere bevoegdheid om voor een periode van maximum 6 maanden voorlopige maatregelen te kunnen opleggen met het oog op de aanpak van de vaststellingen van het Prijzenobservatorium.	Wet van 03.04.2013 (B.S. 26.04.2013). KB van 30.08.2013 (B.S. 06.09.2013). De Belgische Mededingingsautoriteit werd opgericht op vrijdag 06.09.2013 krachtens het KB van 30.08.2013. KB van 08.12.2013 (B.S. 11.12.2013). Inwerkingtreding op 12.12.2013 van Boek V van het Wetboek van economisch recht "De mededinging en de prijsevoluties".

Bron: FPB, FOD Economie

Tabel 5 Bevorderen van onderzoek en ontwikkeling (O&O) en innovatie

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
Vrijstelling onderzoekers	Optrekken vrijstelling van doorstorting van bedrijfsvoorheffing in het kader van wetenschappelijk onderzoek (van 75% tot 80%). Tevens wordt een betere controle ingevoerd (onder meer via een aanmeldingsprocedure bij de POD Wetenschapsbeleid) om mogelijke misbruiken uit te sluiten en om tegemoet te komen aan bepaalde opmerkingen van de Europese Commissie.	Wet van 17.06.2013 (B.S. 28.06.2013). Verhoogde vrijstelling van toepassing vanaf 01.07.2013. Modaliteiten verbetering controle vanaf 2015 verder uit te werken in een KB, dat de adviesprocedure beschrijft van BELSPO ten aanzien van de ondernemingen en de FOD Financiën. Dat KB is in voorbereiding.
Versoepeling voorwaarden fiscale aftrek octrooi-inkomsten	Het bestaan van een onderzoekscentrum dat een afzonderlijke activiteitsbranche vormt, is niet langer een voorwaarde voor 80% aftrek van octrooi-inkomsten in vennootschapsbelasting.	Wet van 17.06.2013 (B.S. 28.06.2013)
Invoering 'Platform technologie'	Invoering 'Transversaal platform voor technologiebewaking', samengesteld uit een aantal federale instellingen (FPB, NBB, FOD Economie, BELSPO, FOD Buitenlandse Zaken, CRB). Overleg en uitbreiding tot Gemeenschappen en Gewesten. Naargelang van het thema: uitbreiding met sociale partners.	Tussen BELSPO en het Federaal Planbureau werd een samenwerkingsakkoord getekend voor de ontwikkeling van een 'on-line databank van innovatie-indicatoren', vergezeld van een uitgewerkt lastenboek. Volgens het akkoord moet de databank volledig operationeel zijn tegen september 2014.
Versterking wetenschappelijke samenwerking met BRICS-landen	Wetenschappelijke samenwerking versterken met BRICS-landen (Brazilië, Rusland, India, China, Zuid-Afrika)	Onder leiding van BELSPO werd in Gemengde commissies voor W&T-samenwerking beslist de bilaterale samenwerking met China en India verder te zetten, onder meer via gemeenschappelijke oproepen voor onderzoeksvoorstellen. In 2014 zullen twee oproepen gelanceerd worden, nl.: "Topping up for Networking with China" en "Topping up for Networking with India".
Herlancering 'High Level Group Chemie en Life Sciences'	Heropstart van het overlegplatform tussen de betrokken sectoren en de regering, dat in 2009 gecreëerd werd met als doel een duurzame verankering van de industrie van de chemie en de life sciences in België.	Herlancering HLG vond plaats op 11.10.2012. Installatievergadering tussen Essenscia en de Federale regering. Werkgroepen (vertegenwoordigers Essenscia, bedrijven en betrokken vakministers) actief in vijf sleuteldomeinen: werk, energie, logistiek, innovatie en gezondheid). De werkgroepen hebben hun werkzaamheden afgerond. De Raad van bestuur van Essenscia zal binnenkort samenkomen om de resultaten te valideren. Vervolgens zullen ze overgemaakt worden aan het kabinet van de Eerste Minister.

MAATREGEL	DETAIL MAATREGEL	STAND VAN ZAKEN (31.01.2014)
Herlancering 'Platform Biopharma'	Heropstart van het overlegplatform tussen de betrokken sectoren en de regering, dat in 2005 gecreëerd werd met als doel de farmaceutische investeringen in ons land te verankeren en nieuwe investeringen aan te trekken.	Herlancering platform vond plaats op 26.11.2012. Vertegenwoordigers van de regering, de betrokken administraties (RIZIV en Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten), de 5 grootste farmabedrijven actief in ons land (UCB, GSK, Janssen, Pfizer en Baxter) en de sectorfederaties Pharma.be en Essenscia/bio.be. Vijf werkgroepen onder leiding van vakministers. De werkgroepen hebben hun werkzaamheden afgerond. Op 29.01.2014 werden de resultaten van de werkzaamheden voorgesteld.

Bron: FPB, BELSPO

3. Analyse en opvolging van de maatregelen van de federale relancestrategie

In dit hoofdstuk worden de maatregelen van de federale relancestrategie aan een analyse onderworpen. De bespreking wordt gestructureerd op basis van de hierboven opgelijste vijf domeinen. In het 'overzicht van de maatregelen' wordt telkens de nadruk gelegd op de nieuwe beleidsinitiatieven die ontwikkeld werden tijdens de periode die verstreken is sinds het vorige voortgangsverslag (juli 2013 – januari 2014). In de 'analyse van de maatregelen en indicatoren' worden een aantal cijfermatige elementen aangereikt die kunnen bijdragen tot de monitoring van de maatregelen.

3.1. Koopkracht van de burgers versterken

3.1.1. Overzicht van de maatregelen

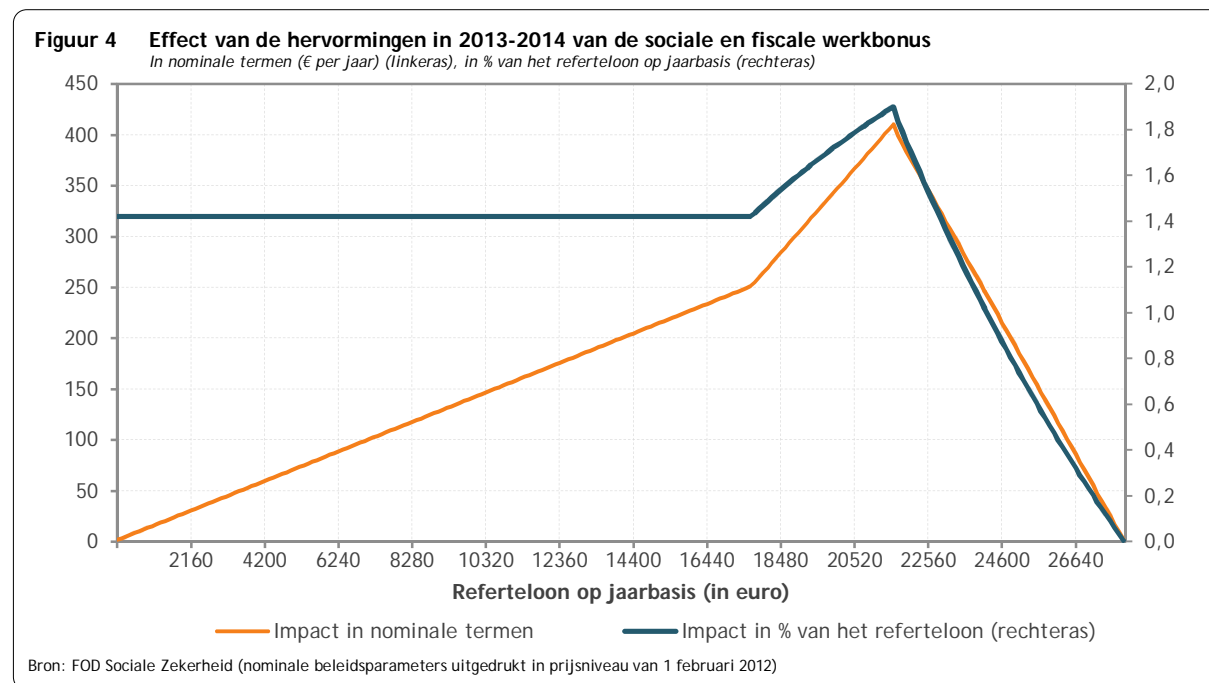
De Federale regering heeft er voor gekozen om haar strategie van economische relance, onder andere, te implementeren via een verhoging van de koopkracht van de burgers. Binnen de groep van maatregelen die de koopkracht versterken, kunnen twee deelgroepen onderscheiden worden, namelijk de maatregelen die uitkeringen verhogen (voornamelijk via besteding van de welvaartsenveloppe 2013-2014) en de maatregelen die via fiscale of parafiscale ingrepen het netto inkomen uit arbeid doen toenemen.

Sinds het voortgangsverslag van juli 2013 zijn een aantal nieuwe koopkrachtmaatregelen genomen.⁴ Vooreerst is er de verhoging van de fiscale werkbonus van 8,95% naar 14,4% vanaf het tweede kwartaal van 2014. In feite gaat het hier om een maatregel die reeds vroeger was aangekondigd als complement van de aanpassing van de sociale werkbonus, maar die toen nog niet concreet was ingevuld. Daarnaast wordt voor ambtenaren vanaf aanslagjaar 2014 het belastingkrediet op lage activiteitsinkomens opgetrokken. Tot slot werd beslist de kinderbijslag voor zelfstandigen te verhogen en meer kinderbijslag aan meer kansarme gezinnen toe te kennen. Zoals bij eerder besliste maatregelen wordt ook nu weer de koopkrachtbevordering vooral gericht op de lagere inkomens, waarmee men een grotere impact op de consumptieve bestedingen tracht te genereren. Hieronder wordt wat verdere toelichting gegeven bij de drie bovenvermelde nieuwe maatregelen.

De *fiscale werkbonus* is een belastingvermindering voor werknemers met een laag loon die recht hebben op de *sociale werkbonus* (die laatste houdt een vermindering van persoonlijke RSZ-bijdragen in). Sinds de start van de relancestrategie werd de generositeit van het systeem van de sociale en fiscale werkbonus op een aantal punten verhoogd. In 2013 werd het forfaitair bedrag van de sociale werkbonus opgetrokken voor alle gerechtigden (en vanaf 2014 zal dit automatisch geïndexeerd worden) en werd de reductieregel uniform gemaakt over het hele looninterval waar de regel wordt toegepast. De fiscale werkbonus wordt concreet berekend als een percentage van het bedrag van de sociale werkbonus. Dat percentage werd vanaf 1 januari 2013 verhoogd van 5,7% naar 8,95% en wordt nu, vanaf 1 april 2014, verder opgetrokken tot 14,4%.

⁴ Het volledige overzicht van alle koopkrachtmaatregelen die sinds de start van de relancestrategie (midden 2012) zijn genomen, is terug te vinden in tabel 1 van hoofdstuk 2.

Onderstaande grafiek⁵ toont de gecumuleerde impact van de 2013-2014 hervorming van het systeem van de sociale en fiscale werkbonus. Op de horizontale as staat het referteloön⁶ op jaarbasis en op de verticale linker as kan het verschil in absolute termen (in € per jaar) worden afgelezen tussen de totale werkbonus (sociale en fiscale samen) voor en na de hervorming.⁷ Op de rechter as wordt het effect van de hervorming in relatieve termen uitgedrukt (in procent van het referteloön op jaarbasis).

Uit figuur 4 kunnen we afleiden dat het effect van de hervorming kan oplopen tot een voordeel van 410 euro per jaar (voor een werknemer met een referteloön van 21 600 €). In procentuele termen betekent dit een maximale verhoging van ongeveer 1,9% van het referteloön. Het gaat hier uiteraard om een voordeel in bruto termen; na toepassing van de personenbelasting zal het uiteindelijke voordeel kleiner zijn.

De *verhoging van het belastingkrediet voor lage activiteitsinkomens* is een direct complement van de werkbonus. In feite werd het belastingkrediet voor lage inkomens in het inkomensjaar 2005 (aanslagjaar 2006) afgeschaft voor werknemers. Vanaf dan werd via de werkbonus immers voorzien in een aanzienlijke verhoging van de bijdragevermindering voor lage inkomens van werknemers, die zelf een uitbreiding was van het reeds bestaande systeem van vermindering van de persoonlijke bijdragen. Voor individuen die niet konden genieten van de werkbonus, zoals ambtenaren (statutairen, stagiairs en tijdelijken) en bepaalde zelfstandigen, werd het belastingkrediet voor lage inkomens behouden. Met ingang van aanslagjaar 2014 is het basisbedrag van het belastingkrediet voor ambtenaren opgetrokken

⁵ Deze grafiek toont berekeningen voor bedienden. Voor arbeiders zijn de bedragen licht verschillend, maar de toegepaste principes zijn dezelfde.

⁶ Als referteloön fungeert het brutoloon van een voltijdse werknemer.

⁷ In figuur 4 wordt verondersteld dat een individu niet voltijds werkt als zijn brutoloon per maand kleiner is dan 1 470 €. Voor deze individuen is de veronderstelde arbeidstijd, uitgedrukt als een percentage van een voltijdse betrekking, gelijk aan het maandloon gedeeld door 1 470. De sociale werkbonus wordt voor deze lagere lonen berekend door het forfait te vermenigvuldigen met deze proportie.

van 440 € tot 485 € (geïndexeerd voor aanslagjaar 2014 bedraagt het basisbedrag nu 730 €, een toename met ongeveer 70 €).

Tot slot werden nog, met ingang van 1 juli 2014, een aantal koopkrachtmaatregelen genomen in het domein van de *kinderbijslag*.⁸ Zo wordt de basiskinderbijslag van het eerste kind van een zelfstandige verhoogd naar het niveau van de werknemersregeling (van 84,43 € naar 90,28 €) en heeft het enige of jongste kind van een zelfstandige voortaan ook recht op een leeftijdstoelage, zoals dat al het geval was bij de werknemers. Op die manier wordt de volledige gelijkschakeling van de kinderbijslag voor zelfstandigen en werknemers vanaf 1 juli 2014 een feit. Een tweede maatregel verhoogt, eveneens vanaf 1 juli 2014, het inkomensplafond dat recht geeft op een eenoudertoeslag of een sociale toeslag (bij langdurige werkloosheid, ziekte, invaliditeit, pensionering of faillissement) op de kinderbijslag. Zo zou het aantal (kansarme) gezinnen dat recht heeft op eenoudertoeslagen of sociale toeslagen toenemen met ongeveer 7 000 (+2,5%).

3.1.2. Analyse van de maatregelen en indicatoren

De maatregelen die in dit domein werden genomen, beogen de koopkracht van de burgers te versterken, en dit op twee manieren. Een eerste manier is het rechtstreeks verhogen van het beschikbaar inkomen van de gezinnen, in essentie door het verhogen van uitkeringen of het verminderen van fiscale en parafiscale lasten. Globaal genomen kan de (ex ante) koopkrachtimpuls van de in tabel 1 opgelijste maatregelen worden geraamd op 0,15% van het totaal beschikbaar inkomen van de gezinnen in 2013 en bijna 0,3% in 2014.⁹ Door die koopkrachtimpulsen niet gelijk te spreiden over alle gezinnen, maar vooral te richten op de lagere inkomens, tracht men de impact op de consumptieve bestedingen te maximaliseren. Daarnaast zijn een aantal maatregelen er ook op gericht de koopkracht van de gezinnen op indirecte wijze te verhogen, namelijk via het geven van impulsen die werken aantrekkelijker maken in vergelijking met niet werken. Tot slot, hoewel het geen expliciete doelstelling is van de relancestrategie om armoede terug te dringen, zijn de maatregelen doorgaans wel getarget op de lage inkomens. Als afgeleide hiervan zou men dus ook een effect van de maatregelen op indicatoren inzake armoede en inkomensongelijkheid kunnen verwachten.

a. Impact van de hervorming van de sociale en fiscale werkbonus

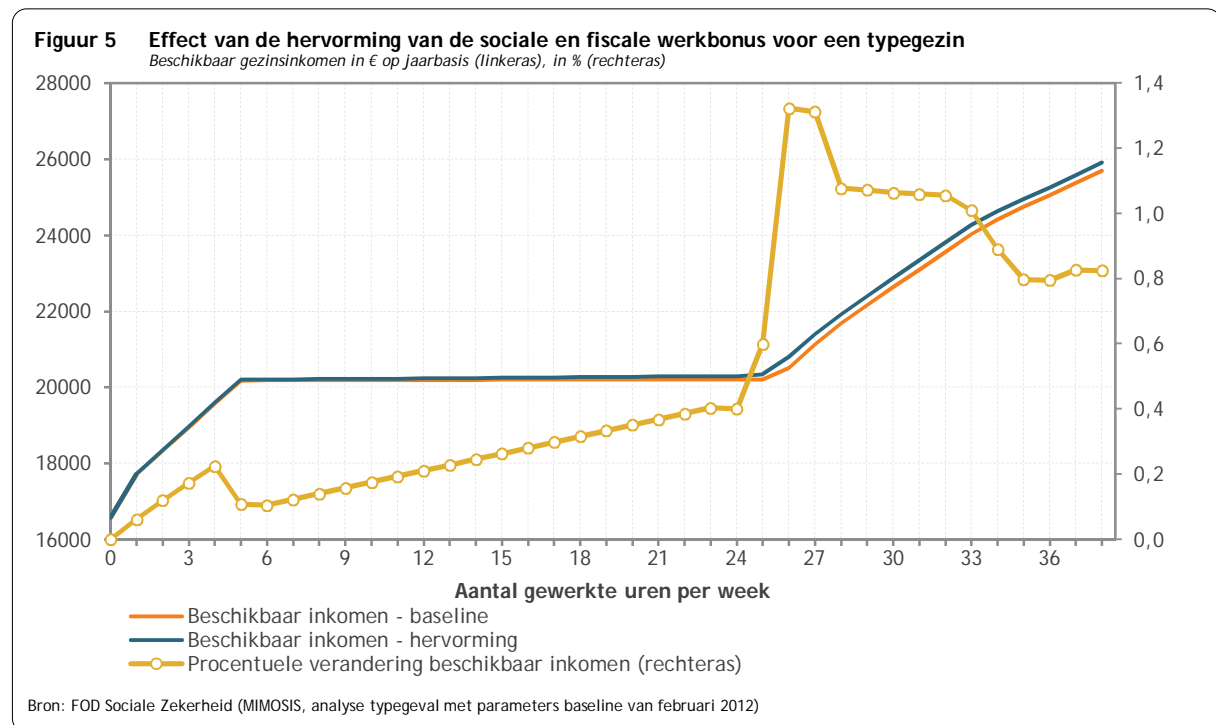
In het vorige voortgangsverslag (juli 2013) werd ingegaan op de impact van de aanpassing van een aantal uitkeringen, via de analyse van de zogenaamde benefit ratio's. Hieronder focussen we op een andere belangrijke koopkrachtimpuls, namelijk de hervorming van de sociale en fiscale werkbonus, die in een aantal stappen (gerealiseerd tussen januari 2013 en april 2014) het netto inkomen uit arbeid van lage inkomens verhoogt.

⁸ Hieraan dient te worden toegevoegd dat naast de kinderbijslagverhogende maatregelen eveneens beslist werd tot een vermindering (in 2013 en 2014, telkens met 15%) van de jaarlijkse leeftijdsbijslag (schoolpremie). Bepaalde categorieën kwetsbare gezinnen (overeenkomend met één op de vijf kinderen) behouden evenwel de oude (hogere) premie.

⁹ Het bedrag van de impuls in 2014 is cumulatief berekend over de periode 2013-2014. Op de *groeivoet* van het beschikbaar inkomen van de gezinnen is de impact in beide jaren dus ongeveer 0,15 procentpunt. Voor de sociale werkbonus wordt gewerkt met het gepubliceerde nettobedrag, rekening houdend met een (fiscaal) terugverdieneffect. Voor alle andere maatregelen zijn echter enkel brutobedragen gepubliceerd. De geraamde koopkrachtimpuls is voor die laatste dus gebaseerd op die brutobedragen.

De hervorming van de sociale en fiscale werkbonus leidt tot een beperkte koopkrachtimpuls voor werknemers met een laag loon

Ter illustratie¹⁰ van de impact van de hervorming van de sociale en fiscale werkbonus beschouwen we volgend typegeval: een gezin bestaand uit een gehuwd koppel en twee jonge kinderen¹¹ en waarin slechts één van de ouders werkt, als bediende tegen een refertejaarloon van 21 600 € op jaarbasis. In figuur 5 tonen we voor dat gezin het verloop van het beschikbaar inkomen op jaarbasis in functie van het gewerkt aantal uren per week.¹²

We stellen vast dat de impact van de hervorming van de sociale en fiscale werkbonus op het beschikbaar inkomen van dit typegezin over het algemeen vrij beperkt is.¹³ Werkt de bediende minder dan 25 uren per week, dan blijft het effect van de hervorming op het gezinsinkomen beperkt tot maximaal 0,4%. Voor een arbeidsduur van meer dan 25 uren per week ligt het effect tussen 0,8% en 1,3%. Ter vergelijking, in bruto termen heeft de hervorming van de werkbonus in dit (maximale) geval een impact van 1,9% op het referenteloan (zie hoger, figuur 4). De kleinere impact op het beschikbaar gezinsinkomen (maximaal 1,3%) is te verklaren door de toepassing van de belastingregels (netto termen) en door het feit dat het beschikbaar inkomen ook een aantal componenten omvat die niet beïnvloed worden door de hervorming van de werkbonus (in dit typegeval bijvoorbeeld de kinderbijslag).

¹⁰ Typegeval uitgerekend aan de hand van MIMOSIS (Microsimulation Model for Belgian Social Insurance Systems, FOD Sociale Zekerheid). Andere typegevallen leiden tot gelijkaardige conclusies.
¹¹ We veronderstellen verder dat één van de twee kinderen ouder is dan 6 jaar en in de kinderbijslagregeling dus recht heeft op een leeftijdstoelag.
¹² In het startpunt, i.e. bij 0 uren werk, is de betrokken persoon dus werkloos en ontvangt een volledige werkloosheidsuitkering. Bij de deeltijdse betrekking wordt verondersteld dat het arbeidsinkomen wordt aangevuld met een inkomensgarantie-uitkering (IGU). Bij hypothese werkt de partner niet en ontvangt ook geen ander vervangingsinkomen of een uitkering sociale bijstand. We veronderstellen verder dat het gezin geen andere bronnen van inkomen heeft (bijvoorbeeld inkomen uit vermogen).
¹³ Ondanks het feit dat we in dit typegeval gekozen hebben voor het referenteloan (21 600 €) waarbij het voordeel van de hervorming van de werkbonus maximaal is (zie hoger, figuur 4).

De hervorming van de sociale en fiscale werkbonus maakt werk meer lonend, maar leidt nauwelijks tot het opheffen van bestaande werkgelegenheidsvallen¹⁴

Bovenstaand voorbeeld illustreert ook het bestaan van een typische werkgelegenheidsval: het opdrijven van de arbeidsduur van 5 tot 25 uren per week levert voor dit gezin nauwelijks meer inkomen op.¹⁵ De hervorming van de werkbonus verandert niets aan die situatie, omdat het voordeel van de hogere werkbonus globaal vrij beperkt is, maar bovendien in die zone tot 25 arbeidsuren zo goed als verwaarloosbaar is. De hervorming van de werkbonus maakt werk (in beperkte mate) dus meer lonend, maar draagt nauwelijks bij tot het wegwerken van bestaande werkgelegenheidsvallen.

De hervorming van de sociale en fiscale werkbonus heeft evenmin een merkbare invloed op armoede en inkomensongelijkheid

Een analyse van de hervorming van de sociale en fiscale werkbonus leert dat deze om een aantal redenen geen merkbare invloed zal hebben op indicatoren inzake armoede en inkomensongelijkheid.¹⁶ Vooreerst liggen veel arbeidsinkomens hoger dan de armoedelijn. Daarnaast zijn de laagste inkomens vooral het gevolg van het deeltijds werken van personen. De sociale bonus wordt pro rata de arbeidsduur aangepast, en dus is ook het effect (in euro) van de hervorming kleiner voor personen met een klein aantal arbeidsuren en met de laagste inkomens.

b. Recent verloop van consumptiegerelateerde indicatoren

Hieronder wordt een beeld geschetst van het recente verloop van enkele relevante consumptiegerelateerde indicatoren. Vooreerst kijken we naar de evolutie van het consumentenvertrouwen en de gezinsconsumptie gedurende de voorbije kwartalen. Hierbij moet uiteraard steeds voor ogen worden gehouden dat ook andere factoren dan de maatregelen van de relancestrategie een impact hebben gehad op het recente verloop van die indicatoren. Vervolgens wordt nagegaan hoe de inflatiewig die sinds 2006 tussen de laagste en hoogste inkomens is ontstaan, gedurende het afgelopen jaar geëvolueerd is.

Met de koopkrachtmaatregelen tracht de regering bij te dragen tot...

... het opkrikken van het consumentenvertrouwen

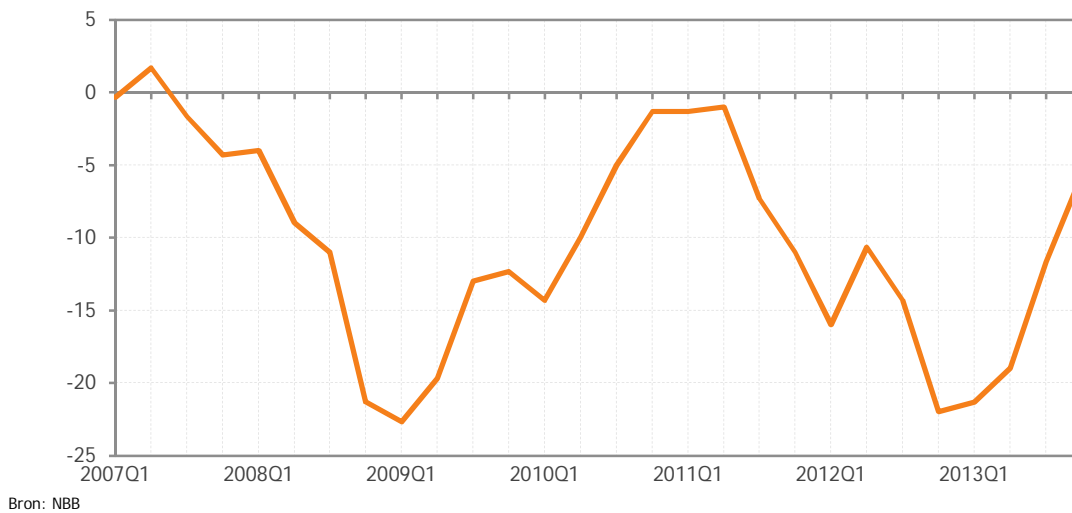
De indicator van het consumentenvertrouwen bereikte eind 2012 een dieptepunt op een niveau dat vergelijkbaar is met de laagtorecords van eind 2008 en 1993. Sindsdien zijn de consumenten ietwat optimistischer geworden. Eind 2013 bevond de indicator van het consumentenvertrouwen zich op een niveau dat vergelijkbaar is met dat van het eerste kwartaal van 2008.

¹⁴ Zeer algemeen kan een werkgelegenheidsval omschreven worden als een situatie waarbij meer werken slechts een geringe meeropbrengst heeft of zelfs minder opbrengt.

¹⁵ Het is niet zo dat het extra inkomen uit arbeid hier in de strikte zin van het woord wordt wegbelast. Wel is het zo dat het complement 'inkomen uit werkloosheid', waarvan we hier veronderstellen dat het gezin er gebruik van maakt via toepassing van de regels voor de IGU, geleidelijk aan wordt afgebouwd en vervangen wordt door het extra inkomen uit arbeid.

¹⁶ Dat wordt overigens bevestigd door simulaties aan de hand van MIDAS (Microsimulation for the Development of Adequacy and Sustainability), het dynamische microsimulatiemodel van het Federaal Planbureau.

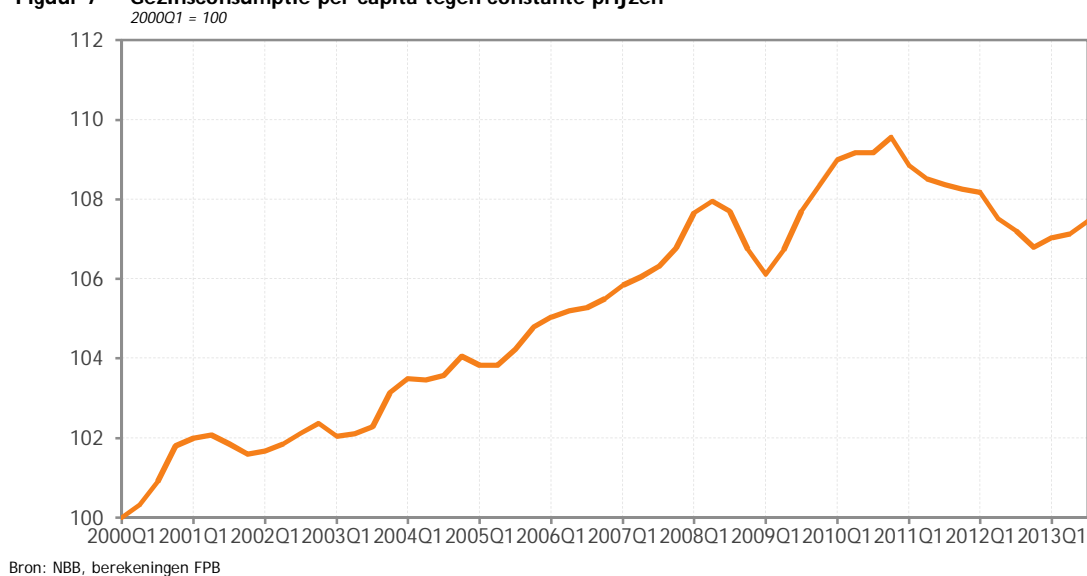
Figuur 6 Indicator van het consumentenvertrouwen

... en het aanzwengelen van de consumptieve bestedingen

In de periode van begin 2000 tot eind 2010 kan men in het verloop van de gezinsconsumptie per capita in reële termen¹⁷ een stijgende trend herkennen. Er was weliswaar een forse daling in 2008 als gevolg van het uitbreken van de crisis, maar vanaf begin 2009 volgden opnieuw twee jaar van groei. Die trendmatige groei leek eind 2010 te keren. Eind 2012 was de gezinsconsumptie per capita tegen constante prijzen gedaald tot het niveau van voor het uitbreken van de crisis. De meest recente cijfers wijzen vanaf 2013 echter in de richting van een lichte herneming van het consumptievolume per persoon.

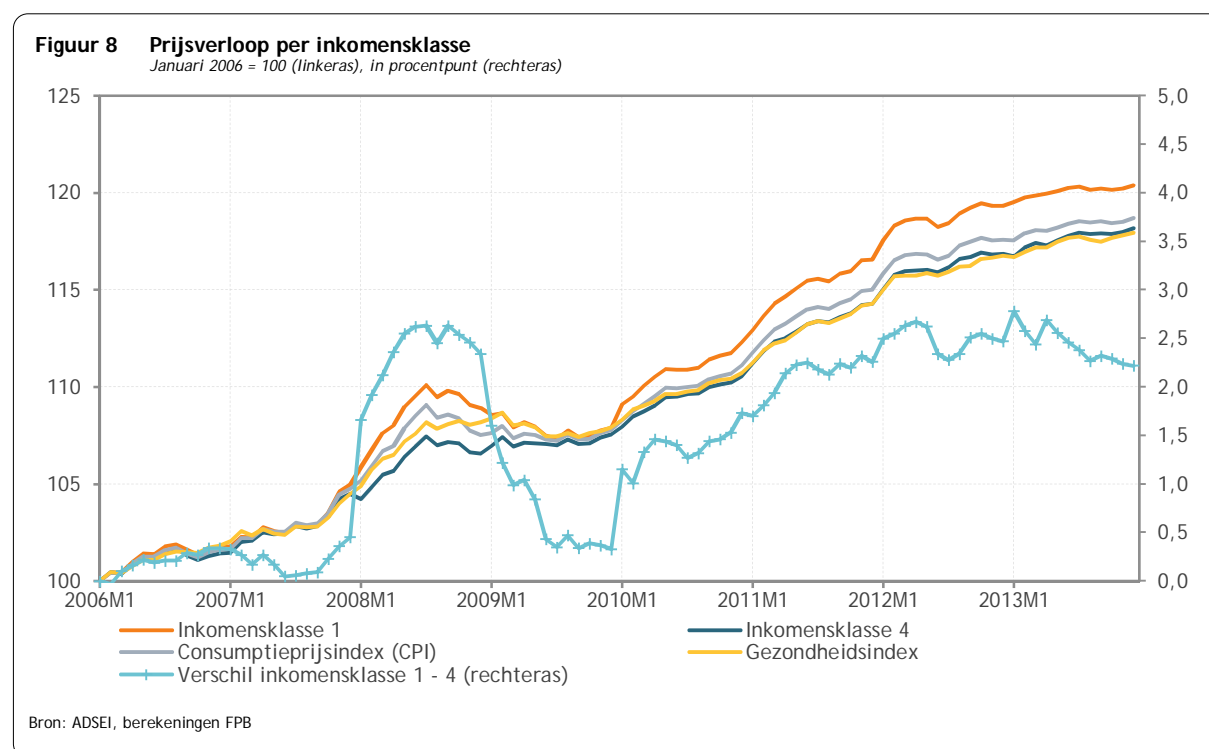
Figuur 7 Gezinsconsumptie per capita tegen constante prijzen

¹⁷ Gecorrigeerd dus voor de toename van het algemene prijspeil.

Ondanks een verbetering in 2013 blijven de lagere inkomensklassen over een langere periode beschouwd geconfronteerd met een hogere inflatie

Tussen januari 2006 en december 2013 is de prijs van een consumptiepakket van gezinnen uit de laagste inkomensklasse 2,2 procentpunt meer gestegen dan een consumptiepakket dat representatief is voor de hoogste inkomensklasse.¹⁸ De inflatiewig tussen de laagste en hoogste inkomens heeft zich vooral gevormd tijdens de periodes van sterk stijgende energieprijzen. Begin 2013 bereikte het inflatieverschil een hoogtepunt (2,8 procentpunt). Voornamelijk als gevolg van de beheersing van de energieprijzen viel de inflatiewig in de loop van 2013 terug tot 2,2 procentpunt in december. De aangekondigde verlaging van de btw-voet op elektriciteit (van 21% naar 6%) vanaf april 2014 is op korte termijn globaal genomen neutraal voor de koopkracht van de gezinnen, maar zal wel een (beperkt) herverdelend effect hebben.¹⁹ Tegen eind 2014 zou die maatregel het inflatieverschil tussen de laagste en de hoogste inkomensklasse verder terugdringen met ongeveer een kwart procentpunt.

¹⁸ Die conclusies zijn gebaseerd op een indeling in vier inkomensklassen: (1) een Equivalent Beschikbaar Inkomen (EBI) minder dan 60% van het mediaan EBI; (2) een EBI tussen 60% van het mediaan EBI en het mediaan EBI; (3) een EBI tussen het mediaan EBI en 167% van het mediaan EBI; (4) een EBI hoger dan 167% van het mediaan EBI.

¹⁹ Voor meer details, zie: "Analyse van de twee hervormingsvoorstellen: verlaging van de BTW op elektriciteit en verlaging van de loonlasten in de specifieke zones", Expertengroep "Concurrentievermogen en Werkgelegenheid" (EGCW), november 2013.

3.2. Ondersteunen van de werkgelegenheid

3.2.1. Overzicht van de maatregelen

Een tweede hefboom in het relancebeleid is het bevorderen van de werkgelegenheid. De globale²⁰ werkgelegenheidsgraad lag in 2012 op 67,2%, 1,3 procentpunt onder het EU-gemiddelde, en nog ver verwijderd van de Belgische doelstelling van 73,2% vastgelegd in het kader van de Europese 2020 Werkgelegenheidsstrategie. Volgens de laatste waarnemingen (derde kwartaal van 2013) is de werkgelegenheidsgraad wel gestegen naar 67,6%.

Tabel 6 Werkgelegenheidsgraden specifieke doelgroepen
Jaar 2012, in % van de betrokken populatie

	België	EU-gemiddelde	Gemiddelde beste 5 EU-landen
Werkgelegenheidsgraad vrouwen	61,7	62,4	73,0
Werkgelegenheidsgraad 55-plussers	39,5	48,9	62,9
Werkgelegenheidsgraad laaggeschoolden	47,1	52,2	61,7
Werkgelegenheidsgraad middengediplomeerden	68,5	69,7	78,1
Werkgelegenheidsgraad werknemers niet EU-afkomst	38,9	56,9	-.-

Bron: Europe 2020 Employment performance Monitor, June 2013, EMCO

Tabel 7 Verschillen in werkgelegenheidsgraad specifieke doelgroepen
Jaar 2012, verschillen in procentpunt

Verschillen in werkgelegenheidsgraad...	Mannen	Vrouwen
... tussen hooggeschoolden en laaggeschoolden	27,7	43,0
... tussen groep 30-54 jaar en groep 55-64 jaar	39,4	41,1
... tussen Belgen en personen van vreemde origine	23,4	28,3

Bron: Europe 2020 Employment performance Monitor, June 2013, EMCO

Een aantal specifieke groepen, zoals laaggeschoolden, 55-plussers en werknemers van niet EU-afkomst, vinden moeilijk toegang tot de arbeidsmarkt, zoals geïllustreerd wordt in tabellen 6 en 7. Daarom zijn een reeks werkgelegenheidsbevorderende maatregelen uit de relancestrategie in het bijzonder gericht naar bepaalde doelgroepen. Nochtans is een specifiek doelgroepenbeleid niet altijd voldoende of de beste oplossing. Een aantal elementen die de toegang tot de arbeidsmarkt bemoeilijken zijn immers generiek (over de doelgroepen heen) en dus van meer structurele aard. In de relancestrategie zijn daarom ook een reeks werkgelegenheidsmaatregelen met een algemene draagwijdte opgenomen.

²⁰ Werkgelegenheidsgraad voor de leeftijdsgroep van 20 tot 64 jaar.

3.2.2. Analyse van de maatregelen en indicatoren

Structurele beheersing van de loonkosten

De loonkost is, naast investeringen in O&O en in vorming en opleiding, één van de elementen die mee onze concurrentiepositie en het werkgelegenheidsvolume beïnvloedt. Vandaar dat een beheersing van de directe loonkosten (brutolonen) en een bijkomende vermindering van de indirecte loonkosten (werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid) één van de beleidsprioriteiten van de relancestrategie van deze regering vormen.

De algemene vermindering van de patronale socialezekerheidsbijdragen, beter gekend onder de naam structurele lastenverlaging, is de vermindering die geldt voor alle in dienst zijnde werknemers (meer dan 2 miljoen voltijdse equivalenten bij meer dan 200 000 werkgevers), zonder dat die werknemers aan specifieke voorwaarden moeten voldoen. Na de versterking begin 2013 van deze structurele lastenverlaging wordt met ingang van het eerste kwartaal 2014 het forfaitair bedrag van de structurele lastenverlaging verhoogd tot 462,6 € per kwartaal, waarmee de meerkost voor de werkgevers van de afschaffing van de carenzdag wordt gecompenseerd. Bovendien wordt vanaf 2014 de loongrens om te bepalen of er recht is op een extra vermindering voor lage lonen geïndexeerd: daarmee wordt vermeden dat bij een loonindexering de werkgever zijn bijdragevermindering ziet krimpen.

Bij vergelijking tussen het tweede kwartaal 2012 en het tweede kwartaal 2013 (laatst beschikbare cijfers) blijkt dat de gemiddelde structurele bijdragevermindering per kwartaal per voltijdse eenheid steeg van 501,7 € naar 535,5 €, een stijging dus met bijna 7%.

Volop inzetten op werk voor jongeren

In een periode met weinig groei en weinig jobcreatie, riskeren de jongeren die zich voor het eerst aanbieden op de arbeidsmarkt de voornaamste slachtoffers te worden. De talrijke maatregelen die de aanwerving van onervaren jongeren ondersteunen, moeten vermijden dat deze jongeren langdurig werkloos worden en ontmoedigd geraken.

De werkloosheidsgraad bij jongeren (< 25 jaar) is aanzienlijk hoger dan de globale werkloosheidsgraad, en steeg voor België van 22,1% eind 2012 naar 23,1% eind 2013. Op dat vlak scoren we nauwelijks beter dan het EU-gemiddelde (23,4%). In tegenstelling tot de stijgende trend in België bleef de Europese jeugdwerkloosheid gemiddeld stabiel in 2013.

Ervoor zorgen dat de jongeren het onderwijs verlaten met de noodzakelijke basisvaardigheden is in de eerste plaats een taak voor de Gemeenschappen. In het kader van de federale relancestrategie werden bij aanvang twee belangrijke maatregelen genomen om te voorkomen dat schoolverlaters in de langdurige werkloosheid zouden terechtkomen.

De laaggeschoolde jongeren die sedert minstens zes maanden werkzoekend zijn sinds ze de school verlieten, komen in aanmerking voor een instapstage bij zowel private als publieke werkgevers. Tijdens deze stage, die minstens 3 en maximaal 6 maanden duurt, kan de jongere een eerste beroepservaring opdoen, zijn competenties verhogen en de werkgever bewijzen wat hij kan. Ook hier

spelen loonkosten een belangrijke rol: de werkgever moet maandelijks slechts 200 € loon betalen, zonder dat hierop sociale bijdragen moeten betaald worden. Dat inkomen wordt voor de jongere aangevuld met een RVA-uitkering van ongeveer 700 € per maand. In de loop van 2013 ontvingen 680 jongeren een dergelijke stage-uitkering. Dat is aanzienlijk minder dan verwacht en gebudgetteerd (maximum 10 000). Vooral in Wallonië was er wat vertraging bij de opstart van de regeling, en eenmaal alle reglementaire (besluit van de Waalse regering van 18 juli 2013) en praktische voorbereidingen klaar waren, was de periode waarin de jongeren in aanmerking kwamen voor een instapstage voorbij: de start van de instapstage moet immers ten laatste 12 maanden na het einde van de studies liggen. Vanaf januari 2014 komen de schoolverlaters van juni 2013 in aanmerking, en mag er dus van uitgegaan worden dat het aantal stages aanzienlijk zal stijgen in alle gewesten, zeker nu ook het samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid en de gewesten en gemeenschappen is ondertekend op 6 november 2013.

De tweede federale maatregel beoogt de aanwervingskansen te verhogen voor jongeren van minder dan 27 jaar zonder diploma van het hoger secundair onderwijs, die één jaar na hun inschrijving als werkzoekende nog steeds werkloos zijn. Bij aanwerving van een dergelijke jongere ontvangt de werkgever bovenop de structurele lastenverlaging (vanaf januari 2013) nog eens 1 500 € extra bijdragevermindering per kwartaal, en indien die jongere bovendien uitkeringsgerechtigde werkloze was (vanaf juli 2013) ook nog eens 500 € loonsubsidie per maand vanwege de RVA (activering van uitkeringen). Met ingang van januari 2014 wordt deze maatregel nog versterkt: de vereiste inschrijvingsduur als werkzoekende wordt verlaagd van 12 maanden naar 6, en de leeftijdsgrens wordt opgetrokken tot 30 jaar.

Het effect van het gevoerde beleid dat er op gericht is de doelgroep die in aanmerking komt voor loonsubsidies strikter te omschrijven (enkel laaggeschoolde jongeren), maar voor deze groep dan een hogere steun te voorzien, blijkt duidelijk uit de tot dusver beschikbare RSZ-statistieken: daar waar de gemiddelde bijdragevermindering in het tweede kwartaal 2012 slechts 291 € bedroeg, is dit gestegen tot 856 € in het tweede kwartaal van 2013. Het gaat om meer dan 15% van de betrokken loonmassa. Van een dergelijke substantiële vermindering kan redelijkerwijs verwacht worden dat het aanwervingsbeleid van de werkgevers er zeker door beïnvloed zal worden.

Om werkgevers aan te moedigen jonge nieuwkomers in hun onderneming ook goed te begeleiden en op te leiden, zodat ze na de periode van steun de normale productiviteit halen en in dienst blijven, werd de specifieke verlaging van de patronale socialezekerheidsbijdragen voor mentors verhoogd van 400 € naar 800 € per kwartaal. Het effect van die verhoging blijkt uit onderstaande tabel, die het tweede kwartaal van 2012 vergelijkt met het tweede kwartaal van 2013.

Tabel 8 Bijdragevermindering mentors

	Tweede kwartaal 2012	Tweede kwartaal 2013
Aantal mentors (koppen)	169	337
Gemiddelde bijdragevermindering per FTE	426 €	836 €
Bijdragevermindering in % van de betrokken loonmassa	5,35%	9,75%

Bron: RSZ, bewerking FOD WASO

Oudere werknemers langer aan de slag houden

De werkgelegenheidsgraad van 55-plussers is traditioneel erg laag in België, maar evolueerde het voorbije decennium duidelijk in stijgende lijn. Tien jaar geleden bedroeg de werkgelegenheidsgraad van 55-plussers nog 26,6%, om vervolgens toe te nemen tot 34,4% in 2007 en 39,5% in 2012.

Om deze gunstige evolutie nog te versnellen, werd de specifieke patronale RSZ-vermindering voor oudere werknemers hervormd in het kader van het relanceplan door de bijdragevermindering te verhogen, maar het toepassingsgebied te beperken: de leeftijdsgrens steeg tot minstens 54 jaar, en enkel zij met brutoloon lager dan 4 476,02 € per maand komen nog in aanmerking. Het effect van deze hervorming blijkt duidelijk uit onderstaande tabel. Daaraan kunnen we nog toevoegen dat de werkgelegenheidsgraad van 55-plussers in 2013 naar schatting ongeveer 1,5 procentpunt hoger zou uitgekomen zijn dan in 2012.

Tabel 9 Bijdragevermindering oudere werknemers

	Tweede kwartaal 2012	Tweede kwartaal 2013
Aantal oudere werknemers met bijdragevermindering	349 471	190 772
Totaalbedrag aan bijdragevermindering	93,74 miljoen €	108,5 miljoen €
Gemiddelde bijdragevermindering per FTE	315 €	685 €
Bijdragevermindering in % van de betrokken loonmassa	3,46%	6,82%

Bron: RSZ, bewerking FOD WASO

Startende werkgevers ondersteunen

De stap van zelfstandige zonder personeel naar werkgever met personeel is groot, en doet veel potentiële werkgevers aarzelen. Om hen te helpen de stap te zetten bestaat voor dergelijke startende werkgevers reeds geruime tijd een dubbele overheidstussenkomst: een specifieke patronale RSZ-verlaging voor de eerste 3 werknemers, en een tussenkomst in de aansluitingskosten bij een sociaal secretariaat. Het relanceplan heeft in een eerste fase het bedrag van de bijdragevermindering voor de eerste, tweede en derde werknemer verhoogd. Vanaf 1 januari 2014 wordt de bijdragevermindering die geldt voor de derde werknemer ook toegekend voor de vierde en vijfde werknemer.

Het effect van de eerste fase van de hervorming is zichtbaar in onderstaande tabel.

Tabel 10 Bijdragevermindering startende werkgevers

	Tweede kwartaal 2012	Tweede kwartaal 2013
Aantal voltijdse equivalenten met bijdragevermindering	41 756	45 154
Totaalbedrag aan bijdragevermindering	24,3 miljoen €	41,2 miljoen €
Gemiddelde bijdragevermindering voor eerste werknemer	723 €	1 068 €
Gemiddelde bijdragevermindering tweede werknemer	438 €	717 €
Gemiddelde bijdragevermindering derde werknemer	438 €	809 €

Bron: RSZ, bewerking FOD WASO

Bijkomende jobs in de non-profit

In het kader van het sociaal akkoord 2013 voor de non-profit sector werd 40 miljoen € uitgetrokken voor de financiering van de loonkosten van bijkomende werkgelegenheid in de sector van de gezondheidszorg, goed voor 800 voltijdse equivalenten, te verdelen via de fondsen van de Sociale Maribel. In het kader van de extra vrijstelling van bedrijfsvoorheffing voor volcontinuairheid (vanaf januari 2014) werd voor de non-profit sector een budget voorzien van 4 miljoen €. Vanaf 2015 zal 20% van de bijkomende enveloppe die voorzien is voor de versterking van de structurele lastenverlaging naar de non-profit sector gaan.

Inzetten op de inzetbaarheid van werknemers

Investeren in de competenties van werknemers is een absolute must in een omgeving waar jobs en de inhoud van die jobs steeds vlugger wijzigen. Werkgevers zien opleiding van hun werknemers nog te veel als een kost, in plaats van een troef. En ook de werknemers zelf zien niet altijd het nut in van opleidingen, en gaan er nog te veel van uit dat de job die ze vandaag hebben hun job zal blijven. Resultaat is dat er te weinig geïnvesteerd wordt in de toekomst van de werknemers, en dat die beperkte investering dan ook nog een sterk Mattheus-effect vertoont: het zijn de beter opgeleiden die de meeste opleidingskansen krijgen.

Om hieraan te verhelpen besliste de Federale regering een recht in te voeren voor elke werknemer op minstens één dag formele voortgezette beroepsopleiding per jaar, en om bijkomende financiering te voorzien voor sectorale inspanningen ten voordele van personen die tot de risicogroepen behoren. De concretisering zal gebeuren via de wet houdende uitvoering van het Pact voor competitiviteit, werkgelegenheid en relance (voorontwerp van wet goedgekeurd door de Ministerraad van 24 januari 2014).

3.3. De competitiviteit van de ondernemingen versterken en de KMO's beter ondersteunen

3.3.1. Overzicht van de maatregelen

Voor een kleine, open economie als België is het versterken van de competitiviteit een onmiskenbare hefboom voor economische relance. Wegens het belang van de KMO's voor de Belgische economie, heeft de regering er bovendien voor geopteerd een aantal maatregelen specifiek op die ondernemingen te richten. Aangezien competitiviteit een begrip is met vele dimensies zijn de maatregelen in dit domein dan ook vrij verscheiden. Finaal hebben ze allemaal tot doel bij te dragen tot een gunstig ondernemingsklimaat en het ondernemerschap te bevorderen.

In het vorige voortgangsverslag (juli 2013) werden de maatregelen en initiatieven besproken die tussen midden 2012 en midden 2013 in het domein van de competitiviteit en de ondersteuning van KMO's werden ontwikkeld. Zo werd, vanaf januari 2013, de voorfinanciering van de btw op invoer afgeschaft om de aantrekkelijkheid van haven- en luchthavencentra in ons land te verhogen. Wat de financiering van de economie betreft, werd eind 2012 door het Kenniscentrum voor de Financiering van KMO's (KeFIK) een 'Rating simulator' ter beschikking gesteld, die bedrijfsleiders toelaat meer inzicht te krijgen in de sterke en zwakke punten van hun kredietdossier en in de wijze waarop banken een rating (score voor het ingeschatte kredietrisico) toekennen. Voor de financiering van de export, heeft Delcredere in maart 2013 een Export Funding Garantie (EFG) op de markt gebracht, die de garantie ten voordele van derde investeerders (die het koperskrediet, dat door de bank wordt verstrekt, herfinancieren) optrekt van 95-98% naar 100%. Tot op heden heeft Delcredere echter nog geen EFG-aanvragen ontvangen voor concrete dossiers. Op het vlak van gunning van overheidsopdrachten is een belangrijke krachtlijn de vereenvoudiging van de procedures en de reductie van de administratieve lasten voor alle betrokkenen. Hiertoe werden onder meer de elektronische Telemarc-toepassing uitgebreid en werden een aantal initiatieven genomen om een ruimer gebruik van e-procurement te realiseren. Het Federaal Actieplan Administratieve Vereenvoudiging (FAAV) 2012-2015 voorziet een reductie van de administratieve lasten op ondernemingen tegen 2014 met 30%, een doelstelling die regelmatig door de Dienst voor Administratieve Vereenvoudiging (DAV) geëvalueerd wordt. Op het vlak van faillissementsrecht werd de sociale verzekering voor zelfstandigen uitgebreid en werd de wetgeving inzake continuïteit van ondernemingen (WCO) op een aantal punten aangepast. Tot dusver werd binnen de regering echter geen enkel akkoord bereikt over de voorstellen inzake het tweedekans ondernemerschap.

Tijdens de verslagperiode van het voorliggende rapport (juli 2013 – januari 2014) werden een aantal nieuwe initiatieven ontwikkeld die de competitiviteit van het bedrijfsleven verder moeten versterken. De betrokken maatregelen situeren zich in het domein van de vereenvoudiging van de fiscaliteit, het douanebeleidsplan, de financiering van de economie en de reductie van de loonkloof met de buurlanden.

In afwachting van een nog bredere blauwdruk van fiscale hervorming werd eind 2013 een *fiscale vereenvoudigingswet* goedgekeurd. Naast het vereenvoudigen van de fiscale regelgeving, is de wet ook gericht op het harmoniseren van een aantal regels en het wegwerken van bepaalde anomalieën in de procedures.

Als onderdeel van het *Douanebeleidsplan* keurde de Ministerraad in januari 2014 een voorontwerp van wet goed tot modernisering van de Algemene Wet inzake Douane en Accijnzen (AWDA). Via de invoering van het concept van de 'douanevertegenwoordiger' wordt de mogelijkheid gecreëerd van directe vertegenwoordiging, waarbij in naam en voor rekening van bedrijven wordt gehandeld, zoals voorzien in de Europese wetgeving en reeds toegepast in de buurlanden. Voorheen bestond in België enkel de indirecte vertegenwoordiging onder de vorm van een douane-expediteur, waarbij voor rekening van bedrijven, maar in eigen naam wordt gehandeld. Daarnaast wordt in het voorontwerp van wet ook de sanctieregeling gemoderniseerd. Terwijl in het verleden elke overtreding strafrechtelijk werd bestraft, zal dat voortaan enkel nog gebeuren in geval van ernstige fraude, terwijl bij andere onregelmatigheden administratieve sancties zullen worden opgelegd. Naast de modernisering van de AWDA werden de voorbije maanden ter uitvoering van het douanebeleidsplan nog een aantal initiatieven genomen, onder meer de invoering van het 24/7-stelsel vanaf januari 2014 en de promotie-campagne om de meerwaarde van het statuut van geautoriseerde marktdeelnemer (AEO, Authorised Economic Operator) te verduidelijken.

Sinds de financiële crisis van 2008 ondervinden ondernemingen meer moeilijkheden om toegang te krijgen tot *financiering*. Meer bepaald blijkt de financiering van KMO's, die hiervoor vooral aangewezen zijn op bankkredieten, een probleem te vormen.

In die context werden recent de 'thematische volksleningen' in het leven geroepen. Met die leningen, uitgegeven door kredietinstellingen onder de vorm van kasbons of termijnrekeningen op middellange termijn (looptijd ten minste vijf jaar), tracht men de spaargelden van een ruim publiek te kanaliseren naar projecten met een socio-economisch of maatschappelijk doel in de publieke of private sfeer. De spaarders genieten een verlaagde roerende voorheffing (15% i.p.v. 25%). De gelden moeten verplicht worden aangewend voor socio-economische projecten (ziekenhuizen, rusthuizen, scholen, hernieuwbare energie...) of financiering voor KMO's.

Daarnaast wordt via de wet van 21 december 2013 (B.S. 31.12.2013) betreffende diverse bepalingen inzake de financiering voor kleine en middelgrote ondernemingen een beter evenwicht gerealiseerd in de contractuele relatie tussen banken en KMO's. In uitvoering van de wet werd op 16 januari 2014 een gedragscode afgesproken tussen de representatieve KMO-organisaties en de kredietsector. In de gedragscode wordt in concrete termen bepaald welke informatie de kredietgever moet vertrekken aan de ondernemer na zijn kredietaanvraag (zowel in geval van toekenning als van weigering ervan). Die grotere informatieplicht voor de banken zal de ondernemer in staat stellen met meer kennis van zaken een overwogen keuze te maken tussen de verschillende beschikbare kredietvormen, of (in geval van weigering) zijn dossier aan te passen en met meer kans op succes te gaan aankloppen bij een andere kredietgever. Omgekeerd stelt de gedragscode ook vast welke informatie van de ondernemer verwacht wordt bij zijn kredietaanvraag. Hierdoor wordt vermeden dat de kredietaanvraag wordt afgewezen wegens onvolledigheid van het dossier. Tot slot wordt de transparantie verhoogd van de berekening van de wederbeleggingsvergoeding bij vervroegde terugbetaling. Bovendien werd door de wet van december 2013 de wederbeleggingsvergoeding voor nieuwe KMO-kredieten tot 1 miljoen € beperkt tot zes maanden interest.

Een laatste speerpunt van het beleid tot versterking van de competitiviteit is de *reductie van de loonkloof ten aanzien van de buurlanden*. Op 12 december 2013 publiceerde het Secretariaat van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) zijn technisch verslag over de maximale beschikbare marges voor de loonkostenontwikkeling. Volgens het Secretariaat lag de gecumuleerde loonstijging van 1996 tot 2012 in België 4,8% hoger dan in de drie voornaamste buurlanden. Die loonkloof met de referentielanden zou tegen 2014 terugvallen tot 3,8%. In het kader van het relanceplan werden verschillende maatregelen genomen die een beheersing van de loonkostenontwikkeling beogen en dus bijdragen tot de (verwachte) reductie van de loonkloof met de buurlanden.

Vooreerst werd voor de jaren 2013-2014 de maximale marge voor de loonontwikkeling (excl. baremaverhogingen en aanpassing van de lonen aan de evolutie van de index) vastgelegd op 0%. Daarnaast werden een hele reeks maatregelen genomen die een bijkomende vermindering van de indirecte loonkosten (werkgeversbijdragen sociale zekerheid) inhouden.²¹ Ten derde werden een aantal hervormingen in de nationale consumptieprijsindex (CPI) geïntroduceerd, voornamelijk om de CPI beter te doen aansluiten bij het werkelijke koopgedrag van de gezinnen. Zo wordt vanaf januari 2013 in de CPI rekening gehouden met het prijseffect van de solden en de betalingsbenadering voor huisbrandolie. Het advies van de Indexcommissie met betrekking tot de overstap van de verwervingsnaar een betalingsbenadering voor elektriciteit en gas wordt door de regering voorlopig in beraad gehouden. Vanaf januari 2014 wordt de CPI berekend op basis van het bestedingspatroon van de consumenten in 2012 (terwijl de CPI van 2006 tot 2013 gebaseerd was op het huishoudbudgetonderzoek van 2004) en worden tal van methodologische wijzigingen doorgevoerd om de CPI beter te doen aansluiten bij wijzigingen in het consumptiepatroon. Zo wordt overgestapt op een kettingindex (wat toelaat om het gewichtenschema jaarlijks of tweejaarlijks te actualiseren) en wordt voor de berekening van de prijzen op productniveau een methode geïntroduceerd die beter rekening houdt met substitutie van duurdere door goedkopere producten. Bovendien worden voor de huurprijzen en de telecomprijzen (telefonie, internet en digitale televisie) nieuwe berekeningswijzen geïmplementeerd die de prijsevoluties correcter weergeven. Voor de telecomprijzen wordt voortaan rekening gehouden met de evolutie van de marktaandeelen van de aangeboden formules en met de kortingen op "packs". Vanaf januari 2015 zullen bij de berekening van de CPI scannerdata gebruikt worden voor voedingsproducten en courante huishoudartikelen. Tot slot werd in het kader van het Pact voor competitiviteit en werkgelegenheid (november 2013) beslist vanaf april 2014 de btw-voet op elektriciteit te verlagen van 21% naar 6% voor particulieren. Die maatregel heeft een vertraging van de inflatie, en dus van de nominale loonkostenontwikkeling, tot gevolg. De btw-verlaging zal ten laatste in september 2015 worden geëvalueerd. Bovendien zal deze maatregel gepaard gaan met de volledige afschaffing van de btw op de federale bijdrage op gas en elektriciteit.

Om bepaalde maatregelen van de relancestrategie tot versterking van de competitiviteit en de bevordering van de werkgelegenheid met analyses te omkaderen, heeft de Federale regering begin 2013 de Expertengroep "Concurrentievermogen en Werkgelegenheid" (EGCW) in het leven geroepen. In het laatste kwartaal van 2013 gaf de regering de EGCW de opdracht de mogelijkheden te onderzoeken van het versterken van bepaalde loonkostenverminderingen, vooral voor laaggeschool-

²¹ Voor een overzicht van de maatregelen die een bijkomende verlaging van werkgeversbijdragen inhouden, zie het domein werkgelegenheid in dit rapport. Daarnaast werd recent ook een verhoging (tot 1,12%) van de vrijstelling van doorstorting van bedrijfsvoorheffing in de KMO-sector beslist (van kracht sinds januari 2014).

den, in specifieke geografische gebieden, overeenkomstig de Europese richtlijnen (sluiting van belangrijke ondernemingen of een hoge jeugdwerkloosheidsgraad). De EGCW werd tevens gevraagd de impact te ramen van een verlaging van de btw op elektriciteit. Volgens de simulaties van de EGCW zou een btw-verlaging op elektriciteit van 21% tot 6% voor particulieren vanaf 1 april 2014 (via een mindere stijging van de gezondheidsindex) een effect hebben op de groei van de nominale uurloonkosten in de marktsector van -0,16% in 2014 en -0,26% in 2015. Het verbeterde concurrentievermogen als gevolg daarvan zou de uitvoergroei bevorderen (+0,01% in 2014 en +0,03% in 2015).

In december 2013 kende de regering de EGCW vijf nieuwe mandaten toe: (1) aantonen in welke mate het concurrentievermogen van de 21 bedrijfstakken die aan bod kwamen in het eerste EGCW-verslag, belangrijk is voor de hele economie, (2) de structurele factoren identificeren die aan de basis liggen van de spreiding van de evolutie en van het niveau van de loonkosten tussen bedrijfstakken, (3) identificeren van de determinanten van het concurrentievermogen van de 21 bedrijfstakken, andere dan de loonkosten, (4) de economische beleidsmaatregelen identificeren die een verbetering van het concurrentievermogen en van de werkgelegenheid kunnen teweegbrengen en (5) de doelstellingen inzake de opleidingsinspanningen van ondernemingen herdefiniëren om een betere toepassing van de wet mogelijk te maken. De EGCW moet midden juni 2014 een tussentijds verslag indienen over de vijf thema's, dat ook besproken zal worden met de sociale partners.

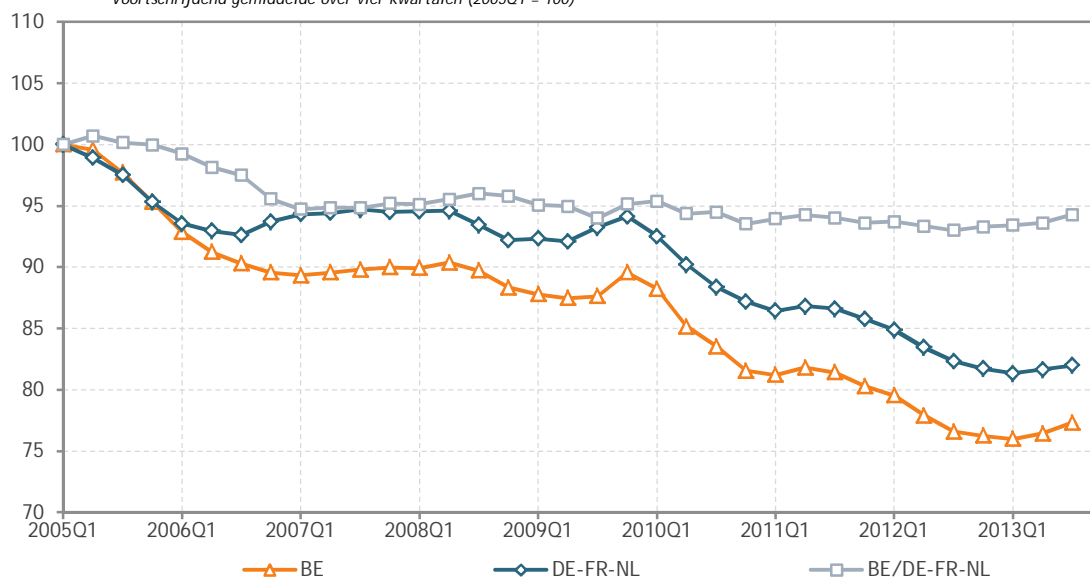
3.3.2. Analyse van de maatregelen en indicatoren

De hierboven opgesomde maatregelen zouden uiteindelijk de competitiviteit in ruime zin en het ondernemingsklimaat in België ten goede moeten komen. In dat verband is het interessant een aantal indicatoren op te volgen.

Relatief verloop van onze marktaandelen in de wereldhandel

Sinds begin 2005 is het marktaandeel van België in de wereldhandel van goederen en diensten afgenomen met 23% (van 2,4% naar 1,9%). Onze drie belangrijkste handelspartners zagen hun marktaandeel over diezelfde periode slechts met 18% dalen (van 17,3% naar 14,2%). Frankrijk kende een evolutie die gelijkaardig was als die van België, terwijl Duitsland en Nederland merkkelijk beter deden. In relatieve termen was de achteruitgang van het marktaandeel in de wereldhandel globaal genomen dus sterker voor België dan voor de buurlanden. Die relatieve verslechtering deed zich vooral voor tijdens de jaren 2005-2006. Sinds het uitbreken van de financiële en economische crisis in 2008 is het marktaandeel van België in de wereldhandel ongeveer even sterk teruggevallen dan dat van de drie voornaamste handelspartners. Sinds enkele kwartalen wordt zelfs een licht positieve kentering in de relatieve positie van België vastgesteld. De volgende kwartalen zullen moeten uitwijzen of die recent vastgestelde trend bevestigd wordt.

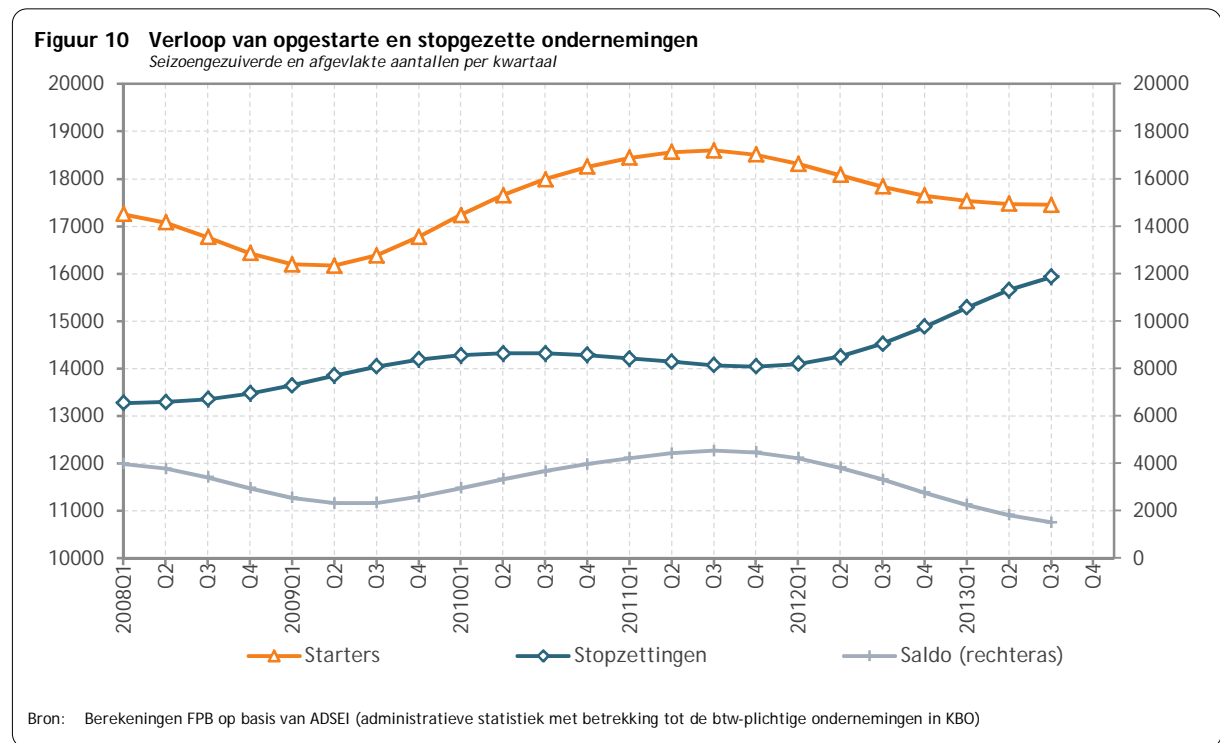
Figuur 9 Verloop marktaandeel in de wereldhandel (goederen en diensten)
Voortschrijdend gemiddelde over vier kwartalen (2005Q1 = 100)

Bron: Berekeningen FPB op basis van IMF en Eurostat

Dynamiek van het aantal ondernemingen

Het uitbreken van de financiële en economische crisis begin 2008 werd gevolgd door een periode van ongeveer anderhalf jaar waarin een duidelijk verminderde dynamiek van het aantal ondernemingen (gemeten aan de hand van het saldo van starters en stopzettingen) werd vastgesteld.²² Parallel met de herneming van de economische bedrijvigheid herstelde de ondernemingsdynamiek zich vanaf de tweede helft van 2009, aanvankelijk enkel onder invloed van een toename van het aantal starters, maar vanaf midden 2010 ook gevoed door een afname van het aantal stopzettingen.

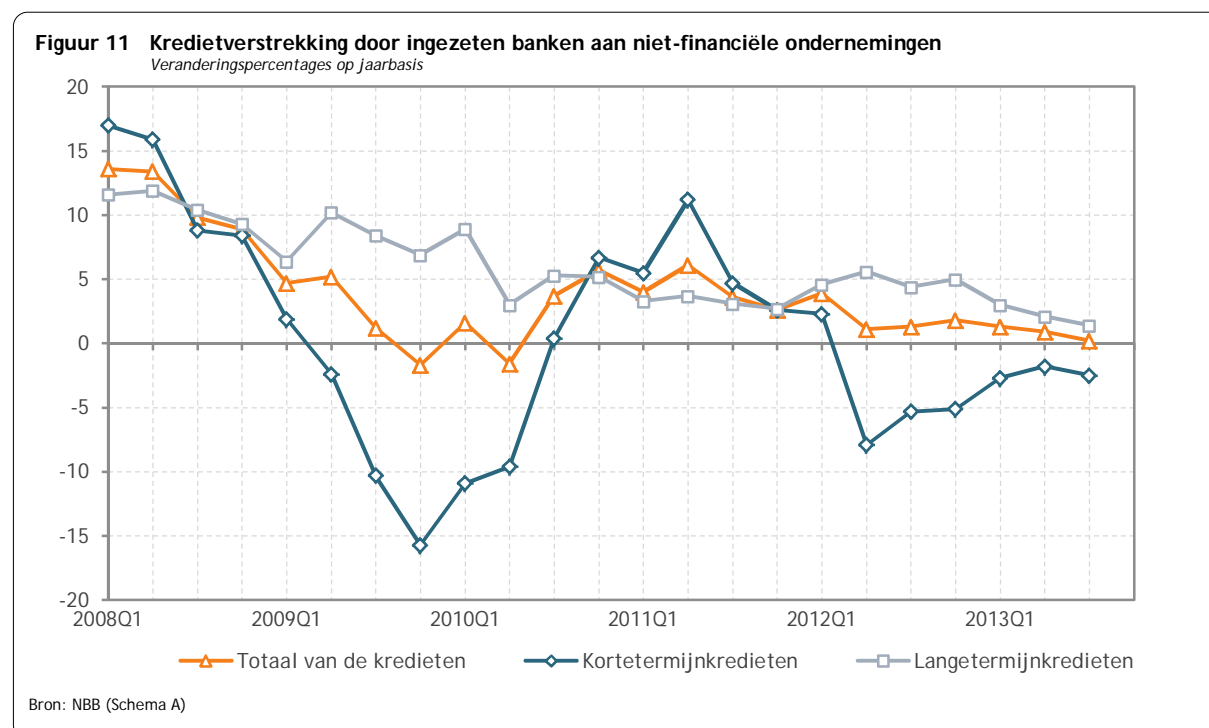

De voorbije twee jaar (2012-2013) is echter opnieuw een duidelijke verslechtering merkbaar in de dynamiek van het aantal ondernemingen. Waar er eind 2011 nog een netto toename van ongeveer 4 500 ondernemingen per kwartaal werd genoteerd, was het saldo tussen starters en stopzettingen tijdens het derde kwartaal van 2013 teruggevallen tot ongeveer 1 500 ondernemingen. Die verminderde dynamiek vindt voor ongeveer een derde zijn oorsprong in de daling van het aantal starters (van ongeveer 18 500 per kwartaal eind 2011 naar minder dan 17 500 in het derde kwartaal van 2013), en kan voor twee derde worden toegeschreven aan de toename van het aantal stopzettingen (van 14 000 eind 2011 naar 16 000 in het derde kwartaal van 2013).

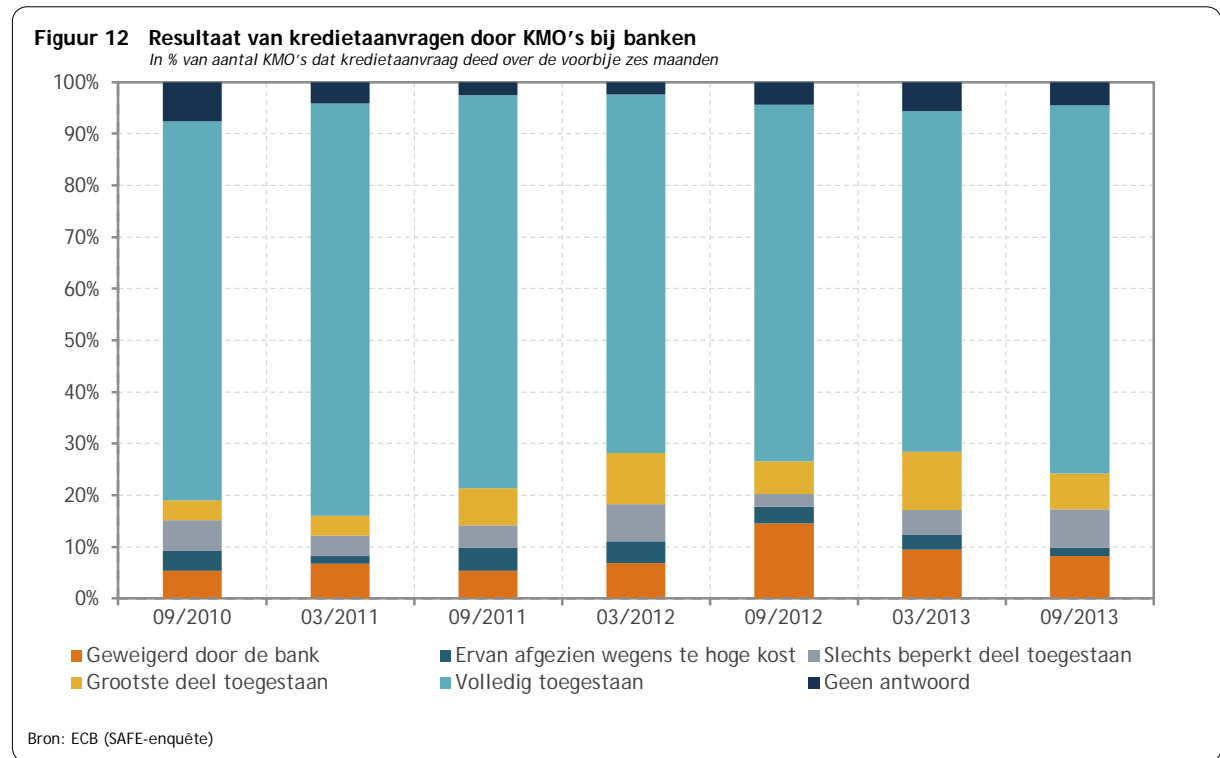
²² Hoewel een deel van de starters en stopzettingen in deze statistiek (figuur 10) een louter administratieve dynamiek weerspiegelen, levert het verloop over de tijd van deze indicator toch een realistisch beeld op. De evolutie van de starters werd gecorrigeerd voor de opname van notarissen en gerechtsdeurwaarders in de cijfers vanaf het eerste kwartaal van 2012. De evolutie van de stopzettingen werd gecorrigeerd voor een aantal eenmalige ambtshalve schrappingen uit de KBO in de tweede helft van 2009, die het aantal stopzettingen kunstmatig verhoogden.

Financiering van de ondernemingen

De groei van de kredietverstrekking door ingezeten banken aan ondernemingen in België is sinds het tweede kwartaal van 2012 erg matig en is de voorbije kwartalen nog verder vertraagd. In het derde kwartaal van 2013 werd zelfs een nulgroei (0,2%) bereikt. Dit betekent een sterke terugval in vergelijking met 2011 (toen de groei van de kredietverstrekking ruim 4% bedroeg) en de periode voor de crisis (toen groeiritmes van meer dan 10% werden genoteerd). Een opsplitsing naar looptijd toont dat vertraging in de kredietgroei tijdens de eerste drie kwartalen van 2013 te wijten is aan de terugval in de groei van de langlopende kredieten (tot 1,4% in het derde kwartaal van 2013, de laagste groei van de afgelopen vijf jaar). De (meer volatiele) kortlopende kredieten van hun kant kennen sinds zes kwartalen een ononderbroken negatieve groei.

In de Europese SAFE-enquête (Survey on access to finance of SMEs in the euro area) worden de KMO's in het eurogebied ondervraagd over hun toegangsvoorwaarden tot diverse externe financieringen.

De meest recente resultaten van de SAFE-enquête voor België laten uitschijnen dat de belemmeringen die KMO's ondervinden bij de toegang tot bankkrediet enigszins verminderd zijn. Tussen april en september 2013 bleven kredietaanvragen door KMO's bij banken in bijna 10% van de gevallen volledig zonder gevolg²³, terwijl dat percentage een jaar eerder nog bijna 18% bedroeg. Het percentage kredietaanvragen dat volledig of voor het grootste deel door de banken werd toegestaan, bedroeg 78% in de periode april-september 2013, wat een lichte verbetering is tegenover de voorgaande maanden, maar nog een eind verwijderd is van de percentages (83-84%) die in 2011 werden opgetekend.

²³ Zonder gevolg omwille van weigering door de bank van de volledige kredietaanvraag of omdat de onderneming, omwille van te hoge kosten of ongunstige toekenningsvoorwaarden (bv. gevraagde waarborgen), uiteindelijk zelf geen gevolg geeft aan de kredietaanvraag.

3.4. Betere beheersing van de energieprijzen en betere werking van de markten

3.4.1. Overzicht van de maatregelen

Een vierde hefboom van de relancestrategie is de verbetering van de werking van de markten in het algemeen en van de energiemarkten in het bijzonder. Een aantal maatregelen uit de relancestrategie trachten bij te dragen aan een correcte en meer transparante prijsvorming. De beheersing van de algemene inflatie en in het bijzonder van de prijsevolutie van energieproducten is van belang om de koopkracht van de gezinnen en de competitiviteit van de ondernemingen te vrijwaren.

Sinds 2012 werden een aantal maatregelen genomen om de werking van de elektriciteits- en gasmarkt in België te verbeteren. Met de wet van 29 maart 2012 werden de opwaartse indexeringen van variabele gas- en elektriciteitscontracten vanaf 1 april voor een periode van 9 maanden bevroren. Neerwaartse indexeringen bleven in die periode wel van toepassing op variabele contracten. Bovendien werd de federale bijdrage tot financiering van sommige openbare dienstverplichtingen en van de kosten verbonden aan de regulering van en controle op de energiemarkt begin mei 2012 naar beneden herzien, met terugwerkende kracht vanaf 1 april. Begin 2013 en begin 2014 werd de federale bijdrage verder verlaagd²⁴. Met ingang van 1 januari 2013 werd de wet van 8 januari 2012 van kracht, die de energieleveranciers verplicht om elke verandering van de tariefformule voorafgaand te laten goedkeuren door de CREG, terwijl de indexering van variabele elektriciteits- en gascontracten beperkt wordt tot vier keer per jaar (voor residentiële klanten en KMO's) bij het begin van elk kwartaal. Om een betere koppeling met de werkelijke kosten van de energieleveranciers te bekomen, heeft de regering twee koninklijke besluiten aangenomen ter bepaling, op voorstel van de CREG, van de exhaustieve lijst van toegelaten criteria voor de indexering van de elektriciteits- en gasprijzen door de leveranciers. Die twee KB's zijn van kracht geworden op 1 april 2013.

De wet van 3 april 2013 (Belgisch Staatsblad van 26 april 2013) heeft tot doel de procedures inzake concurrentieproblemen via meer soepelheid, meer efficiëntie en een snellere behandeling te verbeteren, de slagkracht van de mededingingsautoriteit te verhogen, haar onafhankelijkheid te vrijwaren en de complementariteit tussen het Prijzenobservatorium en de mededingingsautoriteit te versterken. De nieuwe 'Belgische Mededingingsautoriteit' (BMA) (die de Raad voor Mededinging en de Algemene Directie Mededinging van de FOD Economie vervangt) zal onder meer voorlopige maatregelen met een maximale duur van 6 maanden kunnen opleggen met het oog op de aanpak van de vaststellingen van het Prijzenobservatorium. Het Prijzenobservatorium zal, naast de evolutie van de prijzen, bijkomende aandacht schenken aan de prijsniveaus, de marges en de structurele marktkenmerken. In dat kader werd binnen het Prijzenobservatorium een project opgestart voor de ontwikkeling van indicatoren die het mogelijk maken activiteitssectoren met een verhoogde kans op een suboptimale marktwerking op te sporen. Momenteel bereidt het Prijzenobservatorium daaromtrent een methodologische nota voor.

Naast bovenvermelde regeringsmaatregelen zijn in de tweede jaarhelft van 2013 tevens een aantal overeenkomsten gesloten om de werking van de elektriciteits- en gasmarkt te verbeteren.

²⁴ Tussen januari 2012 en januari 2014 daalde de federale bijdrage (excl. btw) met inbegrip van de toeslag 'beschermde klanten' van 5,0854 naar 2,4714 € / MWh voor elektriciteit en van 0,7399 naar 0,3978 € / MWh voor aardgas.

In het kader van zijn opdracht om de essentiële consumentenbelangen te verdedigen, heeft de CREG "een charter voor goede praktijken voor prijsvergelijkingswebsites voor elektriciteit en aardgas voor residentiële gebruikers en KMO's" opgesteld. In juli 2013 werd dat charter ondertekend door tal van marktspelers.

In oktober 2013 ondertekenden de energieleveranciers een nieuw akkoord met als titel "De consument in de vrijgemaakte elektriciteits- en gasmarkt". Het akkoord uit 2004 was immers niet meer conform de energiewet van 25 augustus 2012. De energieleveranciers hebben zich er eveneens toe verbonden een reeks nieuwe gedragsregels te respecteren: eenmaal per jaar wordt aan de klant de goedkoopste tariefformule gecommuniceerd, afschaffing van schadevergoedingen in geval van verandering of verbreking van het contract, meer transparante communicatie met de consument over de factuur, het verplicht ter beschikking stellen van een tariefsimulator op de website van de energieleverancier, uitdrukkelijke instemming van de klant bij verlenging van de contracten van bepaalde duur, betaling van interesten door de leverancier in geval van laattijdige terugbetaling aan de klant, mogelijkheid om de jaarlijkse afrekening uit te sluiten uit de domiciliëring. Die regels treden in werking tussen 1 januari en 1 april 2014.

In het kader van het Pact voor Competitiviteit, Werkgelegenheid en Relance heeft de Federale regering beslist de btw op elektriciteit voor particulieren te verlagen van 21% tot 6% vanaf 1 april 2014. Daarenboven werd beslist de degressiviteit en plafonnering van de offshorebijdrage te bestendigen met als doel de impact van de steun voor offshore windmolens op de consument te verminderen. In het kader van het Interfederaal Pact hebben de federale en gewestregeringen zich ertoe verbonden hun samenwerking te versterken voor wat betreft de permanente opvolging van de energieprijzen om op middellange termijn een energienorm uit te werken die het mogelijk maakt de energieprijzen op een niveau te houden dat vergelijkbaar is met dat van onze drie buurlanden, zowel voor particulieren als voor ondernemingen.

3.4.2. Analyse van de maatregelen en indicatoren

Impact van de maatregelen op de marktdynamiek en op de energieprijzen

De marktdynamiek (het aantal huishoudens die veranderen van energieleverancier) werd krachtig gestimuleerd in 2012 als gevolg van een reeks initiatieven, waaronder de prijsbevrozing, de campagne "Durf vergelijken" van de FOD Economie, de promotie van prijsvergelijkingsstools, de afschaffing van opzegvergoedingen en de media-aandacht rond die initiatieven. De huishoudens, die zich meer bewust werden van het belang van hun energiefactuur, werden dus ertoe aangezet de aanbiedingen van de verschillende leveranciers te vergelijken in hun zoektocht naar een voordeliger contract. Het aantal huishoudens die de overstap maken naar een andere energieleverancier (de zogenaamde switchgraad) is zodoende sterk toegenomen.

Die trend heeft zich voortgezet in 2013, maar in een trager tempo. De jongste statistieken van de VREG geven aan dat de switchgraad van residentiële klanten in het Vlaams Gewest in het vierde kwartaal van 2013 2,3% bedroeg voor elektriciteit en 3,1% voor aardgas (tegenover respectievelijk 5,7% en 6,9% in het eerste kwartaal van 2013). Uit de beschikbare gegevens blijkt dat het aantal residentiële klanten in het Waals Gewest die van elektriciteitsleverancier veranderen ook afneemt, van 5,0% tot 4,0% tussen

het eerste en het derde kwartaal van 2013. In het Brussels Gewest daalde de switchgraad voor aardgas van 3,7% in het eerste kwartaal van 2013 tot 1,9% in het tweede.

Tabel 11 Switchgraad op de residentiële gas- en elektriciteitsmarkt²⁵
Per gewest, kwartaal- en jaarlijkse bewegingen, in %

	T1-2012	T2-2012	T3-2012	T4-2012	T1-2013 [2]	T2-2013	T3-2013	T4-2013	2011	2012
Elektriciteit [1]										
Vlaanderen	3,5	3,5	4,9	4,8	5,7	3,7	3,1	2,3	10,2	16,7
Wallonië	3,3	3,1	4,0	4,3	5,0	4,0	4,0	.-	10,8	14,7
Brussel	1,4	1,6	2,3	3,0	3,3	.-	.-	.-	4,1	8,3
Gas [1]										
Vlaanderen	3,5	4,3	5,3	5,6	6,9	4,3	3,6	3,1	8,6	18,7
Wallonië	4,6	3,6	4,6	5,1	.-	.-	.-	.-	14,8	17,9
Brussel	1,6	1,8	2,5	3,4	3,7	1,9	.-	.-	4,7	9,3

Bronnen: VREG, CWaPE, BRUGEL

[1] De definitie van switchgraad varieert naargelang het gewest. De switchgraden zijn dus niet onderling vergelijkbaar en tonen enkel een tendens per gewest.

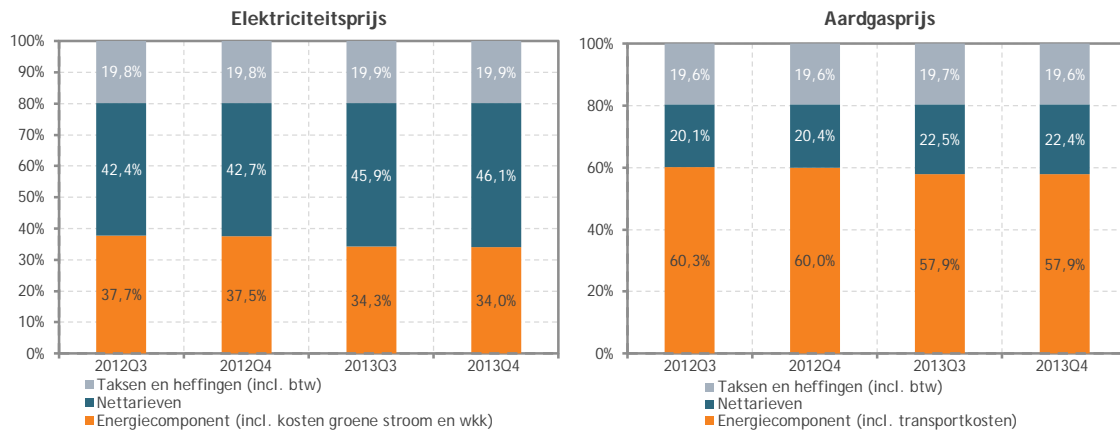
[2] De statistieken van het eerste kwartaal van 2013 werden vooral bepaald door de resultaten van januari. De VREG beschouwt 1 januari als een belangrijke overgangdatum. Bovendien hebben de campagne "Durf vergelijken" en de groepsaankopen van energie geleid tot een aanzienlijke stijging van de switchgraden in januari.

De sterkere dynamiek van de energiemarkt heeft geleid tot een verandering in de marktaandelen van de verschillende energieleveranciers die actief zijn op de residentiële markt. De beschikbare gegevens tonen dat het marktaandeel van de historische operator Electrabel in 2013 verder terugliep, zij het minder uitgesproken dan in 2012. Andere leveranciers (Lampiris en Eni) zagen hun marktaandeel lichtjes toenemen. De aandelen van Luminus en Essent evolueerden verschillend naargelang het gewest.

Ondanks het einde van de prijsbevrozing eind 2012 bleven de energieprijzen dalen in 2013, vooral door de nieuwe regeringsmaatregelen en het aanbod van gunstiger contracten door energieleveranciers onder druk van de toegenomen concurrentie.

²⁵ Ter herinnering: de regionale regulatoren publiceren statistieken over klanten die de overstap maken naar een andere energieleverancier (overstap naar de concurrentie). De switchgraden houden geen rekening met contractveranderingen bij eenzelfde leverancier. Er bestaan vier soorten veranderingen: de "move-in" (vraag voor het openen van een teller), de "supplier switch" (wanneer een klant van leverancier verandert), de "customer switch" (wanneer bij een open leverpunt de klant verandert maar dezelfde leverancier als voordien behouden blijft) en de "combined switch" (wanneer bij een open leverpunt de klant verandert en de nieuwe klant een andere leverancier dan voordien kiest).

Figuur 13 Opsplitsing van de elektriciteitsprijs en aardgasprijs in componenten
Aandeel in % van de consumptieprijs

Bron: INR/Prijzenobservatorium

De gevolgen hebben zich voornamelijk doen voelen in de energiecomponent, waarvan het aandeel in de totale consumptieprijs van elektriciteit en gas duidelijk is afgenomen. Het aandeel van de energiecomponent in de elektriciteitsprijs bedroeg 34,0% in derde kwartaal van 2013, tegenover 37,5% een jaar eerder (-3,5 procentpunt). De netwerktarieven zijn gestegen in januari en herzien in juni²⁶, waardoor hun aandeel in de elektriciteitsprijzen opliep tot 46,1% (+3,5 procentpunten) in het vierde kwartaal van 2013. Gelijkaardige, maar minder uitgesproken, conclusies gelden voor aardgas in de loop van dezelfde periode: een daling van het aandeel van de energiecomponent en een stijging van het aandeel van de netwerktarieven (met telkens 2,1 procentpunt), als gevolg van de daling van de energieprijzen en de stabilisering van de netwerktarieven voor aardgas.

Vergelijking van de energieprijzen met de buurlanden

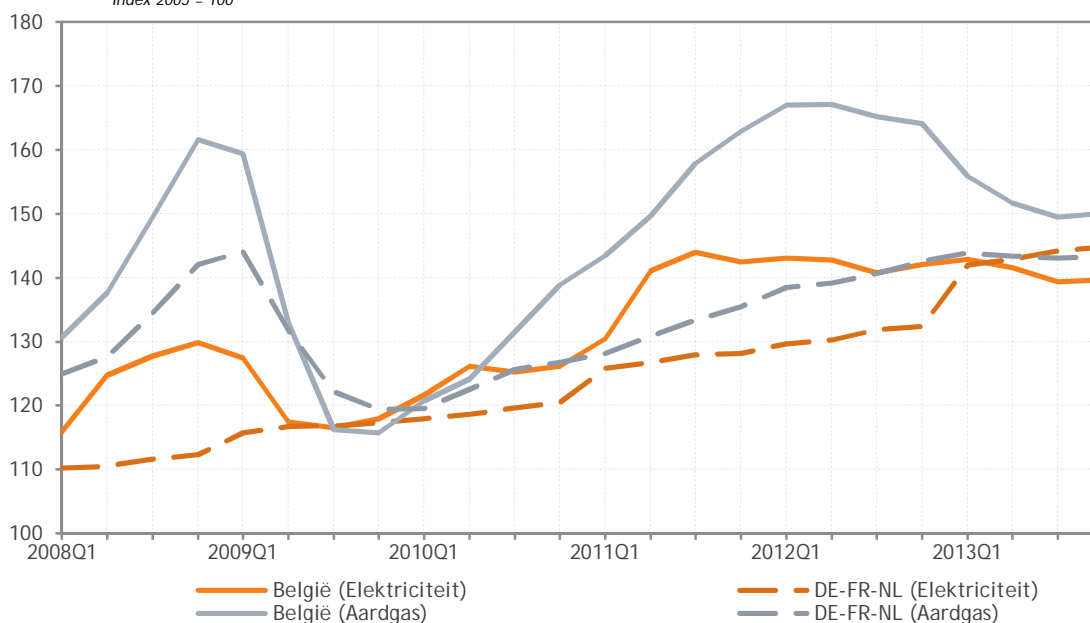
De verschillende regeringsmaatregelen en andere initiatieven in België in 2012 en 2013 lagen ten grondslag aan een grotere convergentie van de consumptieprijzen van elektriciteit en gas in België en in de buurlanden. Wat elektriciteit betreft, begonnen de Belgische prijzen te dalen in het tweede kwartaal van 2013 en zette die daling zich voort in het derde kwartaal. In het vierde kwartaal van 2013 kenden de Belgische elektriciteitsprijzen een lichte stijging. De gemiddelde elektriciteitsprijzen in de buurlanden waren gedurende het hele jaar 2013 opwaarts gericht, vooral onder invloed van de Duitse prijzen.

Voor aardgas bleven de gemiddelde prijzen in de buurlanden relatief stabiel in 2013, maar in België daalden ze aanzienlijk tijdens de eerste drie kwartalen om vervolgens weer licht te stijgen. Sinds 2005 is de prijs van elektriciteit toegenomen met 39,6% in België en met gemiddeld 44,8% in onze buurlanden. Voor aardgas zijn de consumptieprijzen over dezelfde periode gestegen met 50,1% in België en met gemiddeld 43,3% in de buurlanden.

²⁶ Die tendens kan worden verklaard door een forse verhoging van de transporttarieven. Die stijging is vooral het gevolg van de forse verhoging van die tarieven in het Waals Gewest aan het begin van het jaar, nadat Elia de financiële lasten verbonden aan energie uit zonnepanelen doorrekende op de energiefactuur van de Waalse consumenten, en het gevolg van de inwerkingtreding op federaal niveau van de nieuwe transporttarieven sinds 1 juni, nadat ze gecorrigeerd werden door de beslissing van de CREG van 16 mei 2013.

Figuur 14 Kwartaalverloop van de consumptieprijsen voor aardgas en elektriciteit

Index 2005 = 100

Bron: Eurostat, INR/Prijzenobservatorium

De CREG houdt een databank met de elektriciteits- en gasprijzen bij die het mogelijk maakt de gemiddelde energiefactuur van Belgische, Franse, Duitse en Nederlandse consumenten onderling te vergelijken voor een deel van de markt²⁷. Volgens de methodologie van de CREG betaalde de Belgische consument voor zijn totale factuur in december 2013 2,9% minder dan het gemiddelde van onze buurlanden voor elektriciteit (tegenover +16,4% in december 2012) en 2,7% minder voor aardgas (tegenover +9,7% in december 2012).

Tabel 12 Prijsniveau van de totale jaarlijkse factuur voor elektriciteit en gas

Niveau in euro - december 2013

	BE	DE	FR	NL
Elektriciteit	778,4	1013,1	550,3	690,2
Gas	1523,7	1546,8	1545,5	1757,6

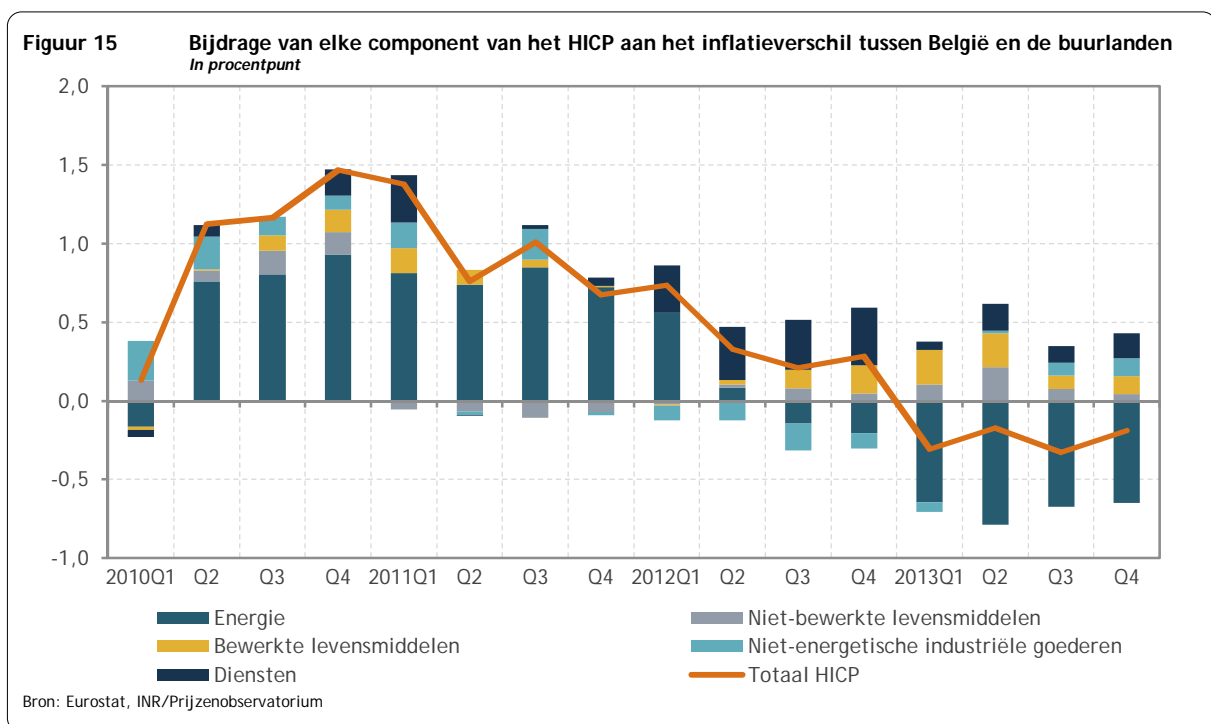
Bron: CREG

Dat gemiddelde verbergt echter een grote heterogeniteit tussen de buurlanden. Zo bleek in december 2013 de totale elektriciteitsfactuur 23,2% goedkoper in België dan in Duitsland (voornamelijk door aanzienlijk hogere taksen in Duitsland die de financiering mogelijk maken van steunmaatregelen voor investeringen in hernieuwbare energie), maar respectievelijk 12,8% en 41,5% duurder dan in Nederland en Frankrijk. De totale aardgasfactuur bleek in december 2013 het goedkoopst in België. De consumenten betaalden in Duitsland 1,5% meer dan in België, in Frankrijk 1,4% meer en in Nederland 15,4% meer.

²⁷ De CREG-indicator toont slechts een deel van de Belgische elektriciteits- en gasmarkt. Hij houdt enkel rekening met het standaardaanbod van een standaardleverancier in een gegeven gewest, het beste aanbod in hetzelfde gewest als dat van de standaardleverancier en een concurrentieel aanbod van de tweede leverancier in de markt. Derhalve moeten de resultaten met het nodige voorbehoud worden geïnterpreteerd.

Inflatieverschil met de drie buurlanden

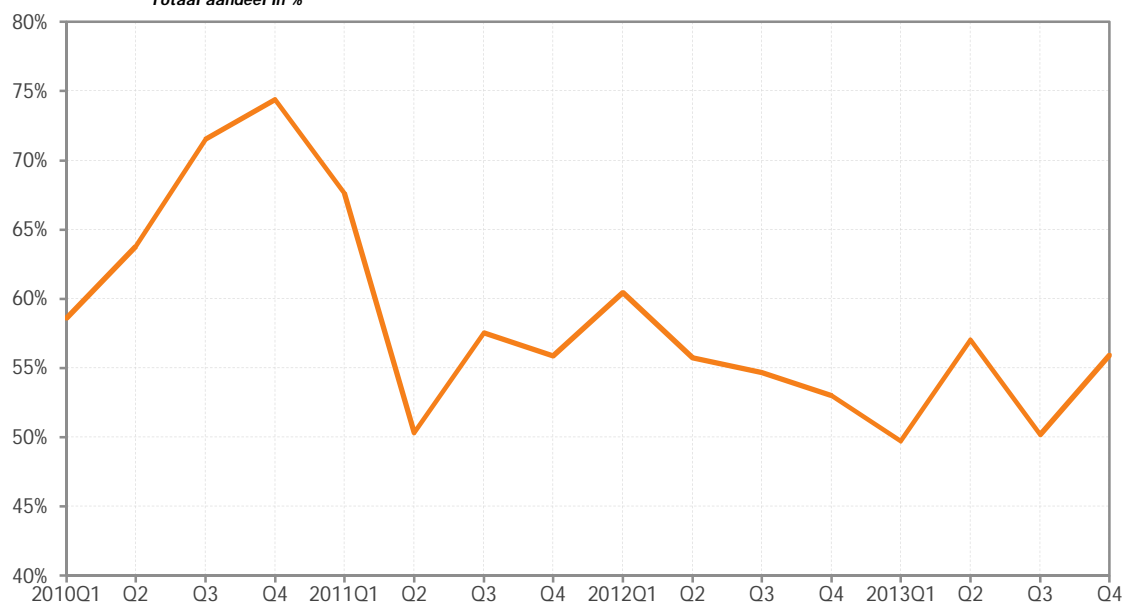
Figuur 15 toont dat over de periode 2010-2012 de inflatie, gemeten aan de hand van de geharmoniseerde consumptieprijsindex (HICP), steeds hoger was in België dan gemiddeld in de drie buurlanden. Tijdens de vier kwartalen van 2013 lag de Belgische inflatie daarentegen lager dan gemiddeld in de buurlanden, met een relatief stabiel verschil van ongeveer 0,25 procentpunt. De onderliggende inflatie bleef in 2013 echter hoger in België dan gemiddeld in de buurlanden, met een verschil van ongeveer 0,4 procentpunt. Die verschillende diagnostiek is voornamelijk een gevolg van de prijzen van de energieproducten, die geen deel uitmaken van de onderliggende inflatie. De bijdrage van de energieproducten tot het inflatieverschil met de buurlanden daalde van -0,2 procentpunt in het laatste kwartaal van 2012 tot -0,6 procentpunt in het eerste kwartaal van 2013 en bleef tijdens de rest van het jaar op datzelfde niveau.

In vergelijking met de jaren 2010-2012 was de bijdrage van de dienstenprijzen tot het inflatieverschil met de buurlanden kleiner in 2013. De bijdrage van de niet-energetische industriële goederen werd licht negatief (-0,1 procentpunt) in het eerste kwartaal van 2013 en opnieuw licht positief (gemiddeld +0,1 procentpunt) vanaf het tweede kwartaal.

In het derde kwartaal van 2013 kenden de prijzen van 50% van de goederen en diensten een jaar-op-jaarstijging die meer uitgesproken was in België dan gemiddeld in de buurlanden. In het laatste kwartaal van 2013 bedroeg dat cijfer 56%.

Figuur 16 Aandeel van de producten in het HICP waarvoor de prijzen in België sneller gestegen zijn dan in de drie buurlanden
Totaal aandeel in %

Bron: Eurostat, INR/Prijzenobservatorium

3.5. Bevorderen van onderzoek en ontwikkeling (O&O) en innovatie

3.5.1. Overzicht van de maatregelen

In de huidige kenniseconomie zijn O&O en innovatie belangrijke hefboomen van economische groei. Hoewel een groot deel van dit beleidsterrein onder de bevoegdheid van de gewesten en gemeenschappen valt, zijn in de federale relancestrategie toch een aantal maatregelen terug te vinden die tot doel hebben onderzoek en ontwikkeling te bevorderen.

Een eerste fiscale maatregel (via de personenbelasting) past de regels inzake de vrijstelling van doorstorting van de bedrijfsvoorheffing in het kader van wetenschappelijk onderzoek aan. Vanaf 1 juli 2013 is het percentage van de vrijstelling voor kenniswerkers verhoogd van 75 tot 80%, ongeacht de categorie (universiteiten, ondernemingen) waar ze werkzaam zijn. Daarnaast wordt, vanaf 2015, de controle op de toepassing van deze maatregel verbeterd door het opnemen van de Europese definitie voor O&O-projecten en door te voorzien in een aanmeldingsprocedure bij de POD Wetenschapsbeleid (BELSPO). Een tweede fiscale maatregel (via de vennootschapsbelasting) versoepelt de voorwaarden voor de fiscale aftrek van inkomsten uit octrooien: het bestaan van een onderzoekscentrum dat een afzonderlijke activiteitsbranche vormt, is niet langer een voorwaarde voor de 80% aftrek van octrooi-inkomsten in de vennootschapsbelasting. Hiermee beoogt men vooral dat KMO's in aanmerking zouden komen voor octrooi-aftrek, terwijl dit tot dusver enkel voor vennootschappen is die zelf de octrooien geheel of gedeeltelijk ontwikkelen in eigen onderzoekscentra. KMO's hebben immers niet die omvang om een eigen onderzoekscentrum te financieren, waardoor ze tot dusver in feite uitgesloten waren van de octrooi-aftrek.

Daarnaast bevat de relancestrategie een reeks initiatieven die op een meer indirecte wijze het wetenschappelijk onderzoek en innovatie trachten te ondersteunen. Zo wordt gestreefd naar een versterking van de wetenschappelijke samenwerking met de BRICS-landen (Brazilië, Rusland, India, China en Zuid-Afrika), onder meer via gemeenschappelijke oproepen voor onderzoeksvoorstellen, gecoördineerd door de POD Wetenschapsbeleid. Daarnaast worden ook een aantal platformen (her)ingevoerd, met name het Platform technologie, het Platform Biopharma en de High Level Group Chemie en Life Sciences. Die platformen zijn bedoeld om het innovatiebeleid van de federale en regionale overheden beter op elkaar af te stemmen en een aantal beleidsmaatregelen voor te bereiden in onderzoeks- en innovatie-intensieve sleutelsectoren.

3.5.2. Analyse van de maatregelen en indicatoren

Momenteel is nauwelijks cijfermateriaal beschikbaar dat toelaat indicaties te geven omtrent het effect van de relancemaatregelen inzake O&O en innovatie. De betrokken maatregelen zijn immers pas recent van kracht geworden en statistieken in dit domein komen slechts met de nodige vertraging ter beschikking.

Tabel 13 geeft het verloop van de fiscale uitgaven²⁸ voor drie O&O bevorderende maatregelen, waarvan enkel de eerste twee in het kader van de relancestrategie werden versterkt.

Tabel 13 Fiscale uitgaven in het kader van O&O
In miljoen €

	2008	2009	2010	2011	2012
Vrijstelling doorstorting bedrijfsvoorheffing voor onderzoekers	245	452	519	560	624
Aftrek voor octrooi-inkomsten	-.-	183	219	114	-.-
(aantal ondernemingen dat geniet van de aftrek octrooi-inkomsten)	-.-	-.-	-.-	203	-.-
Belastingkrediet O&O	135	226	309	347	-.-
(aantal ondernemingen dat geniet van het belastingkrediet)	-.-	-.-	-.-	159	-.-
Totaal 3 categorieën	-.-	861	1047	1021	-.-
Ter vergelijking: totale begrotingskredieten voor O&O	2344	2289	2375	2392	2405

Bron: FOD Financiën, BELSPO

Die drie steunmaatregelen vertegenwoordigden in 2011 een investering van iets meer dan één miljard euro in de ondersteuning van O&O en innovatie. Dat is ongeveer het dubbele van de federale begrotingskredieten voor O&O en iets minder dan de helft van de totale begrotingskredieten voor O&O (van alle overheden samen). Men stelt vast dat die fiscale maatregelen de jongste jaren een groeiend succes hebben gekend bij de ondernemingen. In het bijzonder werd voor de vrijstelling van doorstorting van de bedrijfsvoorheffing voor onderzoekers een opvallende toename genoteerd.

Tabel 14 O&O-uitgaven
In % van het bbp

	België			EU-27	DE	FR	NL
	2010	2011	2012 (p)	2011	2011	2011	2011
Totaal, waarvan:	2,10	2,21	2,24	2,04	2,89	2,26	2,03
gefinancierd door de privésector	1,50	1,63	-.-	1,34	2,03	1,43	1,30
gefinancierd door de overheid	0,60	0,58	-.-	0,70	0,86	0,83	0,73

Bron: BELSPO (O&O-enquête), Eurostat

In het kader van de Europa 2020 strategie heeft de Belgische overheid zich tot doel gesteld de O&O-uitgaven op 3% van het bbp te brengen in 2020, met inbegrip van de budgettaire kosten van de federale fiscale maatregelen ten gunste van O&O-personeel. Die budgettaire kosten werden geraamd op 0,18% van het bbp in 2020. Wat de O&O-intensiteit betreft, staat België (O&O-uitgaven 2,21% van het bbp in 2011) boven het Europees gemiddelde (2,04%) gerangschikt, maar iets lager dan Frankrijk

²⁸ De HRF definieert fiscale uitgaven als "minderontvangsten wegens fiscale tegemoetkomingen voortvloeiend uit een afwijking van het algemeen stelsel van een gegeven belasting ten voordele van zekere belastingplichtigen of van zekere economische, sociale, culturele,... activiteiten en die kunnen worden vervangen door een rechtstreekse betoelaging".

(2,26%) en loopt het duidelijk achter op Duitsland (2,89%). Een nadere beschouwing van de uitgaven volgens financieringsbron, toont dat de privésector, meer dan elders, die uitgaven financiert (74% van de financiering van de O&O-uitgaven in 2011 tegenover 66% in de EU). Anderzijds is de overheidssteun voor O&O (rechtstreekse hulp) in België kleiner dan elders.

Tabel 15 Innovatiegraad en returns van innovatie
In %

	BE	EU-27	DE	FR	NL
	2008-2010	2008-2010	2008-2010	2008-2010	2008-2010
Innovatiegraad*					
Technologische innovatie (van producten en/of processen)	51,6	39,0	64,2	34,3	47,1
Niet-technologische innovatie (m.b.t. marketing en/of organisatie)	43,0	40,8	61,6	44,0	38,1
Returns van de innovatie	2010	2010	2010	2010	2010
Omzet als gevolg van innovaties (% van de totale omzet)	12,4	14,4	15,5	14,8	10,4

Bron: BELSPO (CIS), Eurostat

* Aantal innoverende ondernemingen in % van totale populatie ondernemingen

Wat innovatie betreft, onderscheidt België zich vooral door het aantal bedrijven dat technologische innovaties (van producten en/of processen) doorvoert en minder door zijn geneigdheid tot niet-technologische innovatie, d.w.z. innovaties op het vlak van organisatie of marketing (periode 2008-2010). Hoewel de Belgische ondernemingen meer technologische innovaties doorvoeren dan elders, vormt het feit dat de omzet als gevolg van die innovaties minder groot blijkt te zijn dan elders (12,4% van de omzet tegenover gemiddeld 14,4% in Europa) een paradox (en tegelijkertijd een uitdaging).

Tabel 16 Werkgelegenheid van kenniswerkers
In VTE, in % van de beroepsbevolking of van de totale werkgelegenheid

	België			EU-27	DE	FR	NL
	2010	2011	2012	2011	2011	2011	2011
Onderzoekers (% van de beroepsbevolking)	0,83	0,88	0,90	0,68	0,80	0,87	0,67
Onderzoekers (% van de totale werkgelegenheid)	0,91	0,95	0,97	0,75	0,85	0,97	0,70
Totaal O&O-personeel (% van de beroepsbevolking)	1,23	1,30	1,35	1,09	1,36	1,41	1,33
Totaal O&O-personeel (% van de totale werkgelegenheid)	1,34	1,39	1,46	1,20	1,45	1,56	1,39

Bron: BELSPO (O&O-enquête), Eurostat

Een van de fiscale maatregelen van de relancestrategie ondersteunt de tewerkstelling van onderzoekers. Die maatregel lijkt zijn vruchten af te werpen, aangezien in België de laatste jaren een duidelijk hoger aandeel onderzoekers wordt genoteerd dan in Duitsland en Nederland, en zeker dan gemiddeld in de EU. Voor Frankrijk wijzen de laatst beschikbare cijfers (2011) op een vergelijkbaar niveau als in België. De stijging van het aandeel van onderzoekers in de totale werkgelegenheid in België is reeds aan de gang sinds 2008 en werd niet vertraagd door de crisis.

Hanteren we een ruimere definitie van O&O personeel, die niet alleen onderzoekers, maar ook ondersteunend technisch en administratief personeel en managers omvat, dan doet België (cijfers 2011 in tabel 16) het ongeveer even goed als Duitsland, maar heeft het een zekere achterstand tegenover Frankrijk. Onze positie blijft wel duidelijk beter dan in Nederland of de EU in het algemeen. Het aandeel van het totale O&O-personeel in de totale werkgelegenheid stijgt in België sinds 2010.

Tabel 17 Aandeel personen met diploma hoger onderwijs
In % van de bevolking 30-34 jaar

	2008	2009	2010	2011	2012	2008-2012
België	42,9	42,0	44,4	42,6	43,9	+1,0
Duitsland	27,7	29,4	29,8	30,7	31,9	+4,2
Frankrijk	41,2	43,2	43,5	43,3	43,6	+2,4
Nederland	40,2	40,5	41,4	41,1	42,3	+2,1
EU-27	31,0	32,2	33,5	34,6	35,8	+4,8

Bron: Eurostat

Tabel 18 Opleidingsniveau van de bevolking volgens studiedomein
Aandeel van T&W* in het totaal (in %)

	België			EU-27	DE	FR	NL
	2009	2010	2011	2011	2011	2010	2011
Gediplomeerden hoger onderwijs T&W [1]	12,0	12,2	12,6	14,1	16,5	21,7	9,4
Studenten hoger onderwijs T&W [2]	17,6	17,7	16,7	25,6	32,1	25,6	14,0
Gediplomeerden hoger onderwijs T&W [3]	16,9	16,6	17,1	22,0	27,0	26,5	23,8

Bron: Eurostat

* T&W = Technologie en Wetenschappen

[1] Leeftijdscategorie 20-29 jaar, per 1 000 inwoners; [2] In % van alle studenten in het hoger onderwijs; [3] In % van de nieuw-gediplomeerden van het hoger onderwijs

Voor het realiseren van een innovatiestrategie is voldoende aanbod van menselijk kapitaal onontbeerlijk. In dat verband is het interessant het verloop van personen met een diploma van hoger onderwijs en van afgestudeerden in de richtingen wetenschap en technologie op te volgen. Ondanks het feit dat België de voorbije jaren zijn riante uitgangspositie in vergelijking met andere landen voor een stuk heeft zien inkrimpen, lag, in 2012, het aandeel van personen met een diploma van hoger onderwijs in de bevolking met leeftijd 30 tot 34 jaar in ons land nog steeds ruim boven het EU-gemiddelde en hoger dan in de drie buurlanden. Wat hogere studies betreft, kiezen Belgen echter minder voor technologische en wetenschappelijke richtingen dan het geval is in de rest van de EU, en in Frankrijk en Duitsland in het bijzonder.

Tabel 19 Indicator levenslang leren
In % van de bevolking van de betrokken leeftijdscategorie

	BE			EU-27	DE	FR	NL
	2010	2011	2012	2012	2012	2012	2012
[25-34 jaar]	11,2	10,3	10,0	15,3	18,5	9,5	26,6
[35-44 jaar]	7,5	7,9	7,0	8,9	6,8	6,3	17,4
[45-54 jaar]	6,1	6,1	5,7	7,4	5,3	4,6	14,2
[55-64 jaar]	3,9	3,9	3,5	4,5	2,9	2,6	8,6
[25-64 jaar]	7,2	7,1	6,6	7,4	5,3	4,6	14,2

Bron: Eurostat

Indicator levenslang leren: percentage van de bevolking van de betrokken leeftijdscategorie dat een vorming of opleiding heeft genoten tijdens de 4 maanden die aan de enquête voorafgaan

Met betrekking tot permanente vorming, ten slotte, doet België het iets minder goed dan het Europees gemiddelde. Onze achterstand situeert zich vooral in de laagste leeftijdscategorie (25-34 jaar).